МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

ШИНАРДИ, 21 июнь
№ 73 (4240).
1966 шу

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Мах 2 кап.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

СОВЕТСКИ ХАЛКЪА СИЙЛАХЬ-ЙОККХА КОТАЛО

Кхоана 25 шу дуз фашистски Германе тийшача балхах Советски Союзаца тIом болабаьча дийнахьа дене. Вай Даьхен исторе чухь хиннаяц Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемал бирсагIен чIоагIагIен хало.

Фашистски Германи Советски Союзах латар дерригача дунен халкъашта юкъерча реакце кийчдаь а дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе дIаяккха дагахьа империализм тохаялар а дар.

Вай мехка духьалдаьккхар Iалаьмате доккха, когера даьнна керте даллалца герзаца кийчдаь, исторе чухь хIанзалца цхьанна паччахьалкхен а е барта йолча массехк паччахьалкхен а ца хинна тайпа эскар. Дагадоацаш фашисташа тIом болабар а цар аьттув болаш дар.

ТIом болабеннача юххье эшаш аьттув ца боалаш йола хала моттигаш тIакхаьчар советски халкъа. Цхьабакъда, шоаш бокъонца котбаргхиларах цIаккха а тешам боабеш бацар советски нах. Советски наьха са а фашистски закватчикашта духьалара турпалева къовсам вIаштIехьбаьхар а Коммунистически парти яр. Цо цхьа дезал санна кхотадир Советски мехка халкъаш, цар дерригa низаш оарцагIдаьхар моастагIа вохавара. Боарам боацаш чIоагIа шоай партех тешаш бар советски нах, хIаьта цу тешамо уж чIоагI а бора. Даьхе бахьан долаш беча тIем тIа верда низаш чу а доссадора царна.

Парте тIахьехамах моастагIчунца къовсам лоаттабара гIеттар деррига советски халкъ. Ханна моастагIаша дIалаьцача территоре тIа низ бола партизански болам баьржар. БIаьш эзараш болча халкъа чIир лехарий — партизаний подпольщиканий къонахчали денали массаза а социалистически Даьхенна боарам боацаш мутIахьа хиларах бола сийрда хьонхам а хинна латтаргда.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема хьалхарча этапашца а тIехьа вай эскаро йохайир бIарт цIаццкъам тохача юкъа тIом чакхбаккха лийрхIача гитлеровски командована керттера стратегически план. Москвана юххе гитлеровцаш бохабар немецко-фашистски эскар эггара хьалха чIоагIа эшар дар. Цу хана денз дIадаьлар гитлеровски вермахт эшаюлургйолаш яц яхаш дийца даьсса хабар. Волга тIа баьча исторически тIемо юхь йолайир Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемен берригача шоллагIча дунен тIемен леламе овлангара денз хувцабалара.

1944 шера деррига советски лаьтта керттерча даькъе оккупантех мукъадаьккха а тIом гитлеровски Германе территоре тIа баьккха а бар. ТIема тIеххьарча этапе советски эскарца цхьана юкъарча моастагIчоа духьала латаш дар сийлахьа никъ хьабена чехословацки, польски, югославски соединенеши доакъоши ца Iеш, герз фашистски Германена юхадухьал дерзадаь Румыне, Болгаре, Венгре бIунаш а.

1945 шера 8-ча мае Берлине, дийна бисача фашистски кликана керте латтараша кулгаш яздир дувцилга йоацаш капитуляци ярах йолча актана.

Фашизм эша а яь дерригдунен исторически котало яккхаро хийцар дунен политически сибат. Фашизманна духьала къовсам лоаттабеча халкъа-демократически революцеш кулчен хана Малхбузехьен Малхбоалехьен хьахилар керда социалистически паччахьалкхенаш, хьахилар дунен социализма система.

Деррига дуне цецдаьккхар Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъа карагIдаьннача шийна ийсса кхы доацача турпалерча гIулакхо. ХIаьта из ишта хила доагIаш а дар. Кхыдар а доацаш, духхьал советски халкън цун Герзашцара Низаши ма дарий гитлеризмана духьала лоаттабеча къовсаме керттера хало шоай яIан тIа лаьцараш.

Мамогга факташ юхамаччахьа яха болабеннаб буржуазни историкаши теоретикаши, къайладахьа гIерт уж вай халкъай цун эскаран карагIдаьнна сийлахь-доккха гIулакх, шоашкара лакхбе гIерт дIабахача тIем тIара малхбузехьарча державай лоархIам. Цхьабакъда, буржуазни харцон мастераш мел чIоагIа тохабелча а, шоашта хеттача тайпара истори хувца, бакъдар халкъех лочкъаде вIаштIехьдаргдац цар.

ДIабахача тIем тIа Советски Союзо яьккха котало — из я кердача, социалистически, общественни, паччахьалкхен строя хьалашка ший дегI хьаннйс а даь ураэттача халкъо-турпало мурьеннача буржуазно-фашистски идеологена духьал вай коммунистически идеологе яьккха котало.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема летописа юкъе дошо алапашцэ дIаязъяьй Советски Союза Турпала сийлахьа цIи еннача 11521 сага цIераш. 7 миллион совгIча вай гражданашта орденаши медалаши еннай. Советски тIемахой турпаленах, къонахчалах, майралах хIанз а тIехьа цецдаьнна да деррига дуне.

Гоама моастагIа вохавеча советски халкъий барт тайнача дезала юкъе шоашкара доагIа дакъа лаьцад Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша: 38 сага Советски Союза Турпал яха сийлахьа цIи еннай. ЦIаккха а лергдоаца гIулакхаш карагIдаьннад Нурадилов Ханпашийна, Бейбулатов Ирбайхана, Заболотный Ивана, Магомед-Мирзоев Хаваджесона, кхычарна. Фронт цахаддаш доагораиен кхыча материалашцен Iалашъяьй.

Расаш лакхен лохен лоархIаш йолча гитлеровски теорена, адамаш гоама долчен бIарчча халкъаш доадаь дIадахара уйла йолчен теорена духьал латта, советски халкъий доттагIалах боалла низ къаьгта хьахьокхаш яр Тирка йистерен Кавказа лоамашта юхерен турпалий оборона.

Атта яккханзар фашистски Германи эша а яь яьккха котало. ТIемо боабир 20 миллион совгIа советски нах. Iалаьмате дукха йохайир городаши юрташи. Цхьабакъда, Коммунистически парте кулгалца советски халкъо дохадаьча гIирсий гувнаштен овкъарап юкъера лоацача хана хьалъайбир мохк. 1948 шерре а кхаьчар тIом хьалехьа хиннача промышленни производства боарамга. ХIанз СССР-а доагIача даькъа кхоач дерригача дунен тIа йоаккхача ерригача промышленни продукцех пхелагIа дакъа гаргга.

Боарам боацаш йоккхий сагонаш качъехкар шоллагIча дунея тIемо халкъашта. Цхьабакъда, из долла хIама дицдеш я империалисташа кийчбеш латтача термоядерни тIемо адамлена тIакхоачаергйола унзарера сагонаш. Исторе урокаш теркалъе ловш дац малхбузехьарча державай а эггара хьалхарча аргIанна США-н ФРГ-ен доал ду гIозараш, машар хилийтара бола халкъий лоIам теркалбац цар, дунея халкъашта юкъера жандармал леладу. Американски империалисташа хIанз а оакхарой хьисапера тIом лоаттабу вежарашха долча вьетнамски халкъа духьала, провокацеш лелаю революционни Кубайна духьала.

Коммунистически партей Советски правительстван, машара гIулакх хьал а лоаттадеш, чIоагIа теркалду империалисташа лeладу гIулакхаш, кIаьд ца луш йоакхо ю вай Даьхен оборонни низ чIоагIбара.

КПСС XXIII-ча съезда решенеша дегаш ураоттадаь болча вай мехка къахьегамхоша хьинаре дакъа лоац керда пхе шера план кхоачашъяра лоаттабеча къовсане. Вай даьхен массе миIингера дог гIоздоаккхаш дола хоамаш ух городен юртен къахьегамхой сийлахьча коталонех.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъо яьхача коталонаша, экономикен культурен дегIаккхуллача вай доахана толлаша бакъду социалистически общество дегIайоагIилга, коммунизмага долхача адамий болам юхасоцабе могаргдолаш дола низаш дунен тIа цa хилар.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Мартыновски районе болх бе дIайолаеннай проектни мощностах сахьата бIаь эзар кубически метр хий дIадохийташ йола йоккха насосни станци. Донски магистральни каналера хий станцес дIаухийт Верхне-Сальске. Эггара лакхагIа тIадаккха деза хий 17 метр айде дезаш да.

Из станци болх бе йолаяларо вIаштIехьдоалийтаргда малхбоалехьен районашкарча 65 эзар гектар лаьташка хий дилла. Хий диллара система хьалхара аргIа болх беш я. Боахамаш хий дилла доладеннад кхашка.

СУРТА ТIА: Донски магистральни каналера Верхне-Сальске 17 метр айдеш хий дIаухийта напорни трубопроводаш.

В. Турбина сурт.

ТАСС фотохроника.

«ДЕПУТАТИЙ ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРЦА ДУВЗАДЕННА ДЕПУТАТАШТА ХУЛАШ ДОЛА ЗЕНАШ ЮХАМЕТТАОТТАДАРАХ» ЙОЛА 1938 ШЕРА 17 ЯНВАРЕ АРАДАЬННАЧА СССР ЗАКОНА 3-ча СТАТЬЯНА ТIАТОХАМ БАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. СССР чухьарча дерригача авиационни наькъашка гIолла фецарча транспортаца мах боацаш лела СССР Лакхехьарча Совета депутатий бокъо хилар оттаде.

Цунца дувзаденна «Депутатий декхараш кхоачашдарца дувзаденна депутаташта хулаш дола зенаш юхаметтаоттадарах» йола 1938 шера 17 январе арадаьннача СССР закона 3-ча статьяна (СССР Лакхехьарча Совета Ведомстваш, 1938 ш., № 1), тIатохам а баь, из укх тайпара дIаязъе:

«СССР Лакхехьарча Совета депутаташта мах боацаш СССР машиннаькъа, хин, фецарча (чухьарча) массе тайпа транспортаца лела бокъо луш дола массазара билеташ оттадолда.

2. Ер Указ чIоагIдайта СССР Лакхехьарча Совета тIахьолда.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль. 1966 ш. 17 июнь.

ДЕГ ЧУРА МОАРШАЛ ДА ДОТТАГIЛЕН ФРАНЦЕ ПРЕЗИДЕНТАГА

ЧIоагIа дог гIоздаьнна а доттагIлен уйланца а тIанйцар 20 июне Москве Французски Республика Президент инарал Шарль де Голль. Из Советски Союзе венав официальни визитах СССР Лакхехьарча Совета Президиумой Советски правительстваи хьийха.

Внуково-2 яхача баьхкар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный, СССР-а Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, СССР-а Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель Д. С. Полянский, СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель М. Халов, кхыбола официальни нах а.

Сахьата стрелка дийнахьарча диъ сахьата гарга гIорт. Московски сийнача сигала гучадоал реактивни истребителаш шийна гонахьа йола «Каравелла» яха французски фекема. Го а баьккха аэродроме Iодосс из. Трапа тIа гучавоал доттагIал долча паччахьалкхенна керте латтар. Инаралга Шарль де Голлега, цун сесагага, Франце кхыча мехкашцарча гIулакхий министрага Морис Кув де Мюрвилага, кхыча французски хьаьшашка дег чура моаршал хоатт советски кулгалхоша. Ваьхкача хьаьшашта дIатIа а дахе зизаш лу бераша.

ВIашагIкхетара официальни церемони йолалу. Рапорта дешаш хоз. Францен СССР-ен паччахьалкхен гимнаш ек. 21 йоккхийча топий залп тохаш къамий салют хул.

Инарал Шарль де Голли Н. В. Подгорныйи бIухой строях чакхбовл. Франце Президента тIабуг Советски Союза паччахьалкхен деятелаши СССР летчикаш - космонавташ Ю. А. Гагарини, А. А. Леонови. СССР-е аккредитованни йолча дипломатически представительствашта керте латтараш бовзийт цунна.

Инаралага де Голлега моаршал хоатташ къамаьл ду Н. В. Подгорне.

Цул тIехьагIа къамаьл ду Франце Президента.

Аэровокзала подъезда хьатIайоалаю автомашинаш. Хьалхарча йийла йолча автомашина тIа ховш инарал де Голль, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин.

ИIаьхха яьржа йола автомобильни кортеж городе яха йолалу. Эзараш болча наха улицашка дег чура тIаэц Франце Президент.

Москве... инарал Шарль де Голль тIаэцаро цIаьхка а хьахьекхар Франце Президента визита советски нах раьза хилар.

(ТАСС).

КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

ЧIоаггIа а тешшаме а ялати кхыйола юртбоахама культураши хьувкъийтара лаьтташта шерра мелиораци яр

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои КПСС ЦК майски (1966 шера) Пленума решенега хьежжа «чIоаггIа а тешшаме а ялати кхыйола юртбоахама культураши хьувкъийтарах» бола соцам тIаийцаб.

Компартей ЦК-ашта, союзни республикай Министрий Советашта, СССР юртбоахама Министерствана, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана, «Сельхозтехника» Ерригсоюзани объединенена, моттигерча партийни, советски, юртбоахама а хинбоахама а органашта, колхозашта а совхозашта а де могадеш тIадилладд:

лаьтта леладара культура лакхъяра, лаьтта дIадийнар дика хьахургдолаш тоадара, лаьтташта мелиораци яра шерра программа чакхъяккхара тIехьара дерригача халкъа къовсам боаржабелга, цунах геттара боккха лоархIам бола ерригача паччахьалкхен декхар а лоархIаш;

юртбоахама лаьттай хIара гектарах мамогга дукхагIеи овсарле йолашагIеи пайда эцара лаьтташка хий диллар, лаьтташ докъадар, лаьтташта хий тIадахийтар шерра дегIадоаладара, цонаши даьгIенаши тоаяра, тIоех, зIамигача хьунах, хьуна петарех лаьтташ цIендара, участкайи вымочкайи мелкоконтурность дIаяккхара лаьтташта известковании гипсовании яра дола гIулакхаш делга;

лаьтташ михеи хини эррозех, ушалаш тIаяларах, ийрдаларах лорадаро дIадехараш хадданза леладелга, йогIанза яргйоацача моттигашка кхаш лорадара гаьнаши гIум йолча хьуийогIилга;

нийса йола севообороташ юкъейоаляри караерзаяри, моттигерча хьалашка хьежжа эггара а пайданегIа йола лаьтта леладара системаш юкъейоаляр, районированни геттара дика сортови фу дIадуврга далар, органически минеральни удобренеех пайда эцилга тоадар, лаьттайи уж дика лоаттадареи нийса учет лелаяр Iалашделга.

Партийни, советски, юртбоахама, хинбоахама органаш, Iилма-тохкама учрежденеш, опытни станцеш декхарийла я лаьтташта мелиораци яра, дIадийнар дика хьахургдолаш лаьтта тоадара, юртбоахама лаьттан хIара гектарах эггара тIех пайда эцара хьайда долча гIулакхий планаш оттаеча колхозаштеи совхозаштеи новкъостал де.

КПСС ЦК-си СССР министрий Советои харцъяьй хозза бахьан доацаш ахара маьхе дола а юртбоахама кхыдола а лаьтташ, къаьстта хий декха, докъадаь, пойменни лаьтташ, промышленни объекташ, наькъаш, электропередача линеш яхкара, кхыдолча юртбоахама доацача гIулакхашта къоастадара практика.

СССР юрта боахама Министерстванеи СССР Министрий Советерча юридически комиссенеи тIадиллад союзни республикай Министрий Советаша дакъа а лоацаш паччахьалкхен общественни, кхыдолча гIулакхашта лаьтташ къестадеча порядок хургйола предложени оттаелга.

Цхьадолча боахамашка хий декхеи докъадаьи лаьтташ доал ца деш дита хилар а ишта долча дикка дуккхача лаьттаех пайда ца эцаш хилар а теркалдеш, СССР юртбоахама Министерствас, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствас, союзни республикай Компарте ЦК-аша, моттигерча партийни, советски юртбоахама, хинбоахама органаша, колхозаша, совхозаша дIадаккха деза хий декхачеи докъадаьчен лаьттай йоакхо ца елга, цу гIулакха йоаггIаш йола порядок оттае а еза.

Хий декха лаьтташ леладелга дегIадоаладарах. Динза даргдоацаш лаьрхIад 1966 — 1975 шерашка 7—8 миллион гектар лаьттана хий дилларей юртбоахама карадерзадарен балхий программа кхоачашъелгеи хий декхача лаьтташка дуга, кIа, хьажкIаш, боамби, шекара свекла, доакъараш, баьца даараш, хIаьта иштта сом, комсаш, кхыйола юртбоахама продукци йоаккхилга тешшаме лакхдергдолаш хий декхача лаьтташка еррига юртбоахама культураш хьувкъар дикка лакхделгеи.

1966—1970 шерашка болх бе доладалийта лерхI хий декха керда 2,5—3 миллион гектар лаьтта, цунах 505 эзар гектар дуга дIадувш а хургдолаш.

Укх пхе шера мехка 1.17 миллион гектар лаьтта мелиоративно тоадеш, 1,42 миллион гектар лаьтта шаьрдеш, 2,57 миллион гектар лаьтта дуллаш дола хий дукхагIа дуллаши хий диллара сеть эргаяьккха тоаеши балхаш де деза.

СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана, СССР юрта боахама Министерствана, Союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад СССР Iилмай Академеи йоаггIаш йолча Iилма-тохкама учрежденешеи дакъа а лоацаш 1971—1975 шерашка хий декха лаьтта леладелга дегIадоаладара йола мероприятеш кийчъелга, цу мероприятех 4,5—5 миллион гектар долча лаьттана хий декхаргхилара лоархIам а беш.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои партийни, советски, юртбоахамеи хинбоахамеи органаш декхарийла яьй хий декхача лаьттаех чIоаггIа пайда баккхара, боахама чура хий декха коллекторно-дренажни сеть тоаенна лоаттаяра бола боахамий бехктокхам лакхбе, паччахьалкхен хий декхача система, сангараша, коллектораша болх белга тоаде, хих кхомбеши нийсеи пайда эцилга, сангарашкара доагIача хина фильтрацеча из кIезигагIа довлга Iалашде. хий декхача системай эксплуатационни управленеш хиланза яргйоацача техникаца Iалашъеи специалистий кадраш чIоагIъеи.

Дикка лакхлу Къилбаседа Кавказерча, Украина къулбехьарча хинбоахама балхий темпаш, шерра хьаергья Поволжье цу зонашка хий декхача лаьтташка товарни ялати кхыйола юртбоахама культураши яхара йола йоккхий районаш яхкара эша хий декха системаш. Средни Азеи Закавказьеи районашка лаьтта хий декхилга дIахо а дегIадоаладе лерхI.

Хий диллара а Къилбаседа Кавказе, Украина къулбехьа Волгаи Аму-Дарьяи хиний лохаленашка, Сыр-Дарья хий долалучеи юкъе кхаьчачеи, Дальни Востоке, Или яхача хин лохалене дуга дIадера а лаьтташ юрта боахама карадерзадара а балхаш де лаьрхIад.

Баьца дaараш, коартолаш, доакъара а кхыйола а культураш хьалкхеяра, хьалхарча аргIанна городашта гонахьарча зонашка а кхееш, ерригача районашка шерра дегIадоаладергда моттигашка доагIача хини лаьттан кIалхарча хиний чотах лаьтташта хий дехкилга. Шоай средствайи банка кредитийн чотах лаьтташта хий дехкара колхозийи совхозийи инициатива мамогга хьаллоацийла, цу гIулакха тIехь царна массе а оагIорахьара новкъостал долла аьнна могадаьд. Казахски ССР-е, Поволжье, кхыча районашка лиманий хий диллара дика эттача хьалехи моттигерча опытахи, хIаьта иштта насосни станцей мукъача мощностех, шекареи консервни заводаш а кхыйола предприятеш а хица Iалашъеча моттигех, промышленни бытовойи моттигашкара хьаухача хих хий диллара пайда эцаргба.

СССР юрта боахама Министерство, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерство, «Сельхозтехника» Ерригсоюзни объединени, союзни республикай Министрий Советаш декхарийла я колхозаштеи совхозаштеи хий дехкача лаьтташка дIаювча а дIайогIача а хIамашта яхкара кхоачам хургболча боарамах минеральни удобренеш, хIаьта иштта тракторaш, юртбоахама машинаш, автомобилаш къоастае.

Хий дуллача зоне хIара боахама кхоачамхиллал квалифицированни гидротехникаши агрономаши хургболаш колхозаши совхозаши специалисташца Iалашъеш новкъостал данза даргдац. Колхозхойи совхозий болхлойи къахьегам вIаштIехьбоаккхилга эргадаьккха тоадара, селекцеи юртбоахама культурай фу леладареи болх тоабара, хий декха лаьтташ леладеча Iилманеи производстве хьалха латтарий опытан карагIдаьннараш юкъедоаладара гIулакхаш чакхдаха.

Хий дехкара техникеи кIа а кхыйола культураш а хий декхача лаьтташка хьалкхеяра агротехникеи дIахо а эргаяьккха тоаяра Поволжье, Къилбаседа Кавказе, Казахстане хий декха лаьтта леладара опытно-хьокхама совхозаш вIашагIйоккха лерхI.

СССР энергетикаи электрификацеи Министерствана, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана, СССР юртбоахама Министерствана, СССР чкъаьрий боахама Министерствана тIадиллад союзни республикай Министрий Советашца цхьана энергетикана, лаьтташка хий диллара, хин боахама долча хьашташта йолаш йолчеи хьалъеш латтачеи гидроэлектростанцей водохранилищех комплексни пайда эцарах йола предложенеш кийчъелга.

1966—1970 шерашка мехка яьссален, ах яьссален, лакхача лоамий районашка 51,6 миллион гектар хулача даьгIенашка хий диллара а уж караерзаяра а балхаш де, хIаьта иштта хьалхагIа хий диллача даьгIенашкара хинбоахама сооруженеш эргаяьха тоаяра лаьттана кIалхарча хих пайда а эцаш оазисни хий дуллалга дегIадоаладара, сезонах йолча даьгIенашка боахама централаш, хиланза яргйоаца культурно-бытовой помещенеш, школаш - интернаташ хьалъяра балхаш де лерхI.

Сов тIоадал латтача зоне мелиоративни балхаш дегIадоаладарах. 1966 — 1975 шерашка 15—16 миллион гектар гаргга хула лаьтта докъаделга, юртбоахама карадерзаделга, ялат, лен, коартолаш, баьца даараш, доакъараш, кхыйола юртбоахама продукци тешшаме йоахилга Iалашдара докъадаьча лаьтташка еррига юртбоахама культураш дикка дукхагIа хьувкъаелга динза даргдоацаш лаьрхIад.

1966—1970 шерашка 6—6.5 миллион гектар хулача лаьтта сов тIоадал латтеи ушалаш йолеи лаьтташ докъалеш, хьалъяь хинна лаьтта докъадара системаш юхаметтаоттаеш балхаш де лерхI.

Шерра доаржаде Полесьера Iаьржача лаьттан зонера, РСФСР-ера, Дальни Востокера сов тIоадал латта лаьтташ докъадара, уж юртбоахама карадерзадара, цу лаьтташка юртбоахама культураш йоаха йоккхий районаш яхкара дола балхаш.

9 миллион гектар хулача лаьтта цонаш даьгIенаш овлангара тоаеш ду балхаш юкъе а дохийташ юртбоахама лаьтташка культуртехнически балхаш дара, хIаьта иштта 28 миллион гектар хулача лаьтта мистача почвашта известковани яра заданеш а оттаяьй. Моттигера органаш, колхозаш, совхозаш декхарийла я вIалла чоалхане йоацаш цонаши даьгIенаши тоаяра, компасташ тоаяраи уж лаьтта яхкараи торф кийчъяра а из дIаяхьара а, хIаьта иштта хьайбашта кIалтасса хIама еш царех пайда эцара дола балхаш шерра доаржаде.

СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана тIадиллад СССР юрта боахама Министерстваси союзни республикай Министрий Советашеи дакъа а лоацаш 1971—1975 шерашка лаьтташ овлангара тоадергдола мероприятеш кийчъяр, цу мероприятех 9—9,5 миллион гектар лаьтта докъаде а лерхIаш.

КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соцамца лаьрхIад:

РСФСР-е, Белорусски ССР-е, Украински ССР-е, къайла йола дренаж дикка дукхагIа хьае, из эггара дикагIа нийсъенна а экономически эффективни а йола лаьтта докъадара способ а лерхIаш, хIаьта иштта лаьтта докъадара сеть хьалъеш хинна шин оагIорахьара регулировани ергйолаш хIама де;

колхозаштеи совхозаштеи докъадаьча лаьтташка дIаювча культураштa кIалъяхийтара, хIаьта иштта цонашкеи даьгIенашкеи яхкара кхоачамхиллал минеральни удобренеш къестае; органически удобренеш дикка дукхагIа юкъе йохийтилгеи юртбоахама балхашта комплексни механизаци елгеи Iалашде;

юртбоахама культурай чIоаггIа хьувкъаш дола сорташ, хIаьта иштта кхашка дагIача хана Iодужаш доацача ялата культурай сорташ а хьалкхеделга вIаштIехьдаккха;

докъадаьча лаьттаех, цонех, даьгIенех эффективни пайда эцара бола царех пайда ийберий бехктокхам лакхбе, лаьтта докъадеча системех нийса технически эксплуатаци елга а уж мегаргйолаш лоаттаелга а Iалашде, боахама чурча лаьтта докъадеча сетана къаьстта теркам тIа а бохийташ.

Колхозхойи совхозий болхлойи къахьегам эргабаьккха тоабелга а Iилманеи производстве хьалха латтараштеи карагIдаьннараш юкъедоаладелга а Iалашде.

СССР Госпланагеи союзни республикай Министрий Советашкеи аьннад 1967—1970 шерашкарча планий проекташта юкъе хиланза яргйоацача боарамех тIаьда аьта гипси кIиран материалаши йоахилга оттаде.

Совлен тIоадал йолча зоне деш дола мелиоративни балхаш тоаде лерхIаш, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерства предприятешеи организацешеи ду лаьтташ докъадареи юртбоахама лаьтташ овлангара тоадареи деррига балхаш, культуртехнически балхаш юкъе а хьош. «Союзсельхозтехника» механизированни отрядашеи станцешеи лаьттана известковании гипсовании еш балхаш ду, хIаьта СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерства предприятеши организацеши йоацача районашка юртбоахама лаьтташ тоадара культуртехнически балхаш а ду. СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерства, «Союзсельхозтехника» Ерригсоюзни объединене, торфяной промышленноста предприятешеи организацешеи кхоачашду торф яккхареи, из дIаяхьареи, союзни республикай Министрий Советаша оттадаьча тайпара торфяцой компосташ кийчъяреи уж лаьтта яхкареи балхаш.

СССР юрта боахама Министерствас, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствас, партийни, советски, юртбоахамеи хинбоахамеи органаша Iалашде деза мелиоративни балхаш деча колхозашеи совхозашеи дакъа лоацилга.

Союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствацеи «Союзсельхозтехника» Ерригсоюзни объединенецеи цхьана лаьтташта мелиораци яра балхаш кхоачашдара эшача машинно-мелиоративнии лугомелиоративнии станцей, специализированни гIишлошъяра-монтажни управленейи механизированни отрядийи дукхал а уж яхкара ханаш а къоастаяр, хиланза яргйоацача базаца Iалашъяр, кадраща кхоачашъяр. СССР юрта боахама Министерствагеи союзни республикай Министрий Советашкеи аьннад баьций ги доак-

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

22 ИЮНЕ 25 ШУ ДУЗ СИЙЛАХЬ-БОККХА ДАЙ-МЕХКА ТIОМ БОЛАБЕННА

СИЙЛЕ ХИЙЛА КОТДАЬННАЧА СОВЕТСКИ ХАЛКЪА!

«ДОШО» КОРТА

1942-ча шера фашисташа город Моздоке зданей пенехи картехи хьалйиитта хиннача объявлене текст йийшар оаха цу города архиве: «Германски командоване дош лу большевистски отряда командир Близнюк Павели отряда комиссар Асмаловский Григорийи лаьцачоа 25 эзар сом ахча лургхиларах!

Асмаловский, Асмаловский... Хетаргахьа тайпан цIи йовзаш я. Ай из-м «Грозпромстрой» треста жилищно-коммунальни контора начальника тайпан цIи ма йий. Цун цIи Григорий я, даь цIи Федорович. ЦIераш цхьатарра я. Вий-хьогI из?

Бокъонца ва «Терек» яхача партизански отряда комиссар хиннар. Иштта дийцар цо тхона... Фашисташ Моздоке чубеннабар. Парте Ставропольски крайкома распоряженех вIашагIъеллар «Терек» яха партизански отряд. Цу отряда комиссаралла хьожавир кадраштa вола парте райкома секретарь Г. Ф. Асмаловский.

Бийса юкъе яхача хана шийца массехк новкъост а волаш гаьнна теIа йоаллача хуторе дIакхаьчар нов. Асмаловский. Цигга кхийтар из Близнюкаца.

Партийнии советскии активистий йоккха йоацача группа керда вахар дIадоладелар, партизански вахар.

Гитлеровски бIу керттерча даькъе машиннаькъа гаьна йоацаш ядача нах бахача пункташка дIабийкъабар, бурунни аренаш дуккхача партизански отрядий кара яр.

Гитлеровцаша парашютистий итташ группаш Iочутувсар бурунашка. Партизанаша ара а бувлаш хIалакйора уж. Бийса юкъе яхача хана шийца массехк бIухо а волаш араваьннача Асмаловский Григоре а герз хьа а доаккхаш карайоалайир из санна йола немецки парашютистий группа.

Партизанаштa хьалхашка латтар дукха ха йоацца диверсионни школашка дешаш хинна предателаш.

— Задани?

— Бурунашка яц хаьдда йола фронтови лини. Тхона приказ денад Грозне кхача, цигара мехкдаьтта чакхдоаха установкаш лелхийта, цигарча машиннаькъ тIа массехк диверсий чакхъяккха.

Царна лала ядар топаш, географически карташ, мича, мала волча ваха веза аьнна, дола каьхаташ. Гучадаьлар цхьанахьа гIолла мехкдаьтта городе немецки диверсанташ баха хилари, цар шоай планаш кийчъеш хилари. Цхьа минут ха зехьа йоае йиш йолаш дацар. Циггара партизански радиста хьалхара хоам бу партизански движене штабага. Цхьанахьа из дIакхоач, тахкара болх дIаболабу, хьалувц хьачубахкийта диверсанташ.

«Метташ» лувцача дукха къахьийгар «Терек» яхача партизаний отрядо. Цар карабоалабир итташ немецки эпсараш. Конвой тIехьа а волаш уж дIабахийтар партизански болама штабе, цигара Наурски станицерча вай тIема даькъий штабашка.

Закруткин Витале «Кавказски запискаш тIа» да цу дешашта хетадаь чIоагIа безам тIагIоргбола мугIараш.

ГIомарий аренашка цу хана фронта цхьаккха лини яцар. Духхьала танкеташ тIаювхаш бола немецки патрулаши кIала гIолла хIама тохкаш йола немцаша оттаяьча уголовникий говра баьрей бандаши хулар цига лелаш. Тхона доахан нийделар цу ара. Хо ца долийташ малхбоалехьарча Каспийски фордагахьа уж дIадахийта лаьрхIар оаха. Доахан ийца болхача нахаца дийцар. дIадовзийтар гIулакх, баха беза маршрут дIахьекхар. Iула тIехьа Iул дохийташ дийнахь а бус а дIаахийта доладелар Iулаш. ТIаккха Моздоке, цун юхе ядача станицашка, хуторашка фашисташа дIакхайкадир е боабаь е дийна болаш ин. Асмоловскийи Близнюки царга дIавеннача сага йоккха награда лургъя аьнна.

Цхьабакъда, танкашя броневикаши йолча моастагIчоа духьала латта хала-м дар партизанаштa.

ТIаьдача, дарзагIа догIа делхача дийнахь кIеззига партизанаш чубахар йоккха йоаца герз чудола партизански склад йолча бархIлагIча жесовхоза поселке. ЦIаьхха масса оагIорахьара детта доладелар герз.

50 совгIа гитлеровцо автоматаца дов дора, пулеметаш еттар, замаскированни танкеткашен броневикашен тIом бора.

Низ гаьнна цхьатара бацар. ЧутеIача моттиге Iо а бийша тIом юхабе болабелар партизанаш. Духьале елга нхета а даь, моастагIчо танкетка тIаерзайир царна.

— Эрсий, карадувла! — масса оагIонгахьара хьахозаш дар уж дешаш. Гарга гIертача танкетка духхьала хьатIаеттар пулемет. Партизан Попов тIехьашка вагIача гувна хьанисъелар из. Цо кулг лоастадир, машина гусеницашта кIал ийккхар граната. Партизана нов. Зигунова шоллагIча оагIорахьара хьакхессача гранато соцайир моастагIчун пулемет. ТIаккха атуагIа хилар. СихагIа, листагIа етта йолаелар партизаний топаш. Гранаташ а етташ моастагIчо баь го боха а баь ара а даьнна бурунашка дIадахар тхо.

ХIанз ткъо шу совгIа ха яьнначул тIехьагIа тха беседа хилар нов. Асмоловскеца. Массаза а. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема аз уйла еча хана, — аьлар Григорий Федоровича, — хано юха ткъо шу тIехьашкахьа вугаш санна хет сона. ЗIамигача хуторкерча цхьан карта юхе латт со фашистски командоване теха са кертах 25 эзар сом ахча лу яха объявлени а ешаш. Тахан гуш ма хиллара са корта гIовна тIа багIа. Хозлуш, тоалуш латт вай моастагIчо кара ца яхийта Советски Даьхе. Немций тIехкаш, гитлеровски захватчикий тIехкаш, бурунашка йоахкаенна кIайлуш яда. Иштта да-кх...

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

ДИЦЛУРГДАЦ

Кхоана ткъаь пхиъ шу доали фашистски Германе вай мехкаца къиза тIом болабаь. ХIанз а тIехьа гучаювл цу тIемо дерригача дунен тIа яь хала човнаш. ХIанз а сецадац ноаной бIаргашкара уха хий, тIем тIа байнарашка хIанз а хьежаш ба цхьабола дезалаш.

Сай ханара дуккха кагий нах санна тIом болабеннача шера денз моастагIчох латаш хилар со а. Тха танкови бригада цхьа ха яьккхар город Орджоникидзеи МалгIабики лораеш. Хала дар бирсденна аьккха юхатоха, бакъда из карагIдаьлар Советски тIемахошта. МалгIабике ка яланзар фашистий: дукха техника, боабаь нах бита бахар уж цигара. Эггара хьалхара совгIат 1942-ча шера укхаза делар сона. МалгIабик лораеш майра лийтача кхыча бIухошта а делар из совгIат: ЦIеча Седкъа орден.

ДагадоагIа Моздоке латтача хана хинна тIемаш. ФуннагIа даь а Тийркал дехьа бала лаьрхIадар немцаша. Шоай беррига низ оарцагIбаьккха тIий тилла гIертар уж, бакъда, уж дехьа ца балийта чIоагIо яь тхо а дар.

Иштта Кавказера дIаболабелар са тIема никъ. ТIехьагIа са танк хилар Сталинграде дуне цецдоаккхаш Советски бIево баьча тIема юкъе дакъа лоацаш. Дицлургдац цига дайна сурташ. Дукха яздаьд цу тIемах бакъдар, дукха хилар цига лийтарех Советски Союза Турпалаш. Мала варгва цига майра лийта шоай дегIамаш Iодехкарий сий даь!

Кхы а совъяьлар моастагIчунцара эгIазал, кхы а чIоагIагIа бар котало йоаккхаргхиларах бола тешам. Чов хинна госпиталера араваьнначул тIехьагIа Малхбузехьарча фронте Витебске хьожавир со. Укхаза цкъа тIом беш йиъ фашистски танк йоагайир тха танка экипажа. Дай-мехка ТIема орден елар сона из операци дика чакхъяккхарах. Цул тIехьагIа тхоай танка экипажаца тхо хилар Минск мукъайоаккхаш.

ВIалла бицлургбац вежарашха долча мехкашка Советски бIуна духьал ухаш хинна нах. Зизаш... зизаш... дIа мел хьежача зизаш дар. Прага, Кенигсберг тIехьашка йисар.

...1945-ча шера июнь бетта Москве хиннача котало яккхара хетаяьча параде вахийтар со. Цеча майда тIа латташ даганхар дукха дар, хIаьта массане дегашка цхьатарра цхьа уйла яр: дуне мел латтача хана кхы тIом хургбоацаш низ, вахар ца кходеш къахьега деза. Из тхогара дIадехар Даьхе бахьан шоай цIий Iомехкадаьраша, шоай вахар дIаденнараша.

В. ПЕЗИК.

«Красный молот» завода № 8 йолча цеха слесарь.

ВОШАЛ ТОССАДЕННАРАШ

ДУКХА ха я, ткъо шу хинна Iац цар наькъаш вIашагIкъавста. Дукха хий Iодахад цу хана денз. Летчик Василий Гречишкин запасе вахар, стрелок Герман Базелевский юха а машаре къахьега вахар, цхьабакъда, тIем тIа тоссаденнача доттагIало ветераний дегаш таханарча денналца а хьесташ да. Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом болабеннача дийнахьа денз 25-гIа шу дуззаш уж юха а вIашагIкхийтар.

ХЬАЛХАГIА зенитни йоккхача топа пхо кхийтар самолета. Цул тIехьагIа из цхьаралъяьккхар истребителa йоккхача топа очередо. ХIаьта а тIагIертта ше кхача езача йодаш латтар бомбардировщика экипаж. Базелевскеи радиста Дуденковеи цхьа фашист тIера чувахийтар. Цо кхы а дукхагIа дорхийр истребителаш. Уж хадданза атакаш е яьлар. Цхьабакъда, штурмана Приходченкос массехк минут яьлча ше товса езача юккъе чутайсар бомбаш...

Задани кхоачашъяьяр. ЦIадаха ха кхаьчаяр. Курс — фронта линегахьа, массал — эггара тIехьяр. Фашисташ тIехьарбалацар. Декъий дуаргий Iул санна тIахьийлхар уж толхаяьча самолета. Лотабелар аьттехьара мотор, машин вIалла а лоадама рулешка ладувгIаш яцар.

— Дима мел юкъ йисай фронта линега кхача?

— ЦаI-ах минут хургья.

— Чукховсадала кийчле! — команда елар Гречишкина.

— Кийча ва!...

— Кийча ва!...

Из дIахайтар штурмани радисти вар. ХIаьта Базелевский хIана хилац йист?

— Стрелок? — сатохам боацаш кхайкар командир.

— Парашюта ранец гарго йоаттIаяьй, — лаьгIа аьлар Базелевске, тIаккха курра тIатехар: — купол бIарчча я. Из са бе йоалл.

Дог Iовдаделар Василий Константиновича: стрелок чукхоссавала йиш ца хилар дувца дезаш а дацар. Фу дича бакъахьа дола? Ала бовхьамаш фюзеляжах хьекхадала даьннадар, центраплана тIа гIолла дIадаьржадар. ХIа аллал юкъ мара яцар уж бензобакашта тIаккхача, хIьта тIаккха-м...

— Волле!

Дуденкови Приходченкови бортал кIайлабаьлар.

...«ХIанз — кхоалагIвар...» — летчико самолет ловжарга яьккхар. Из фуд?

— Лаьтта вIашагIкхетаргда вай, командир, — аьнна цIогIа а теха, тIаьнкIал купол а йоаллаш, самолета тIара чукхоссавелар Базелевский.

— ЦIаьхха дагадехар сона, — йоах Герман Григорьевича, — машин ютилга. Кхы де хIама а дацар. Самолет йоагаш яр. Командир, — доккхал а деш, дукха а везаш Гречишкина бIарахьеж Базелевский, — цхьаккха дича а со воацаш Iочукхоссалургвацар. Шайкхе а сендухьа лергвар? Василий Константиновича цхьа бутт хьалха Советски Союза Турпала цIи а ма еннаярий. Из дуккха а ваха везаш вар, хIаьта со чукхоссавелча висарга дог доахилга йолаш а вар. Командира парашют лер тIа ма йий, аьнна, хеташ вар со.

— Ма лер тIа а яр, — аркъаьла ваха велавелар Василий Гречишкин. — Вай шинне а «аьттув баьлар». Хозахета дацар тIехьагIа полке Базелевскех вешшехь а коч тIаювхаш хиннав из «яхаш хинна хилар.»

— ХIаьта лаьтта вессачул тIехьагIа фу йоахар хьох? — дагаух Герман Базелевскиена. — Фаьлгаца вувца саг ва йоахар-кх. Из-м ала доагIаш а дар...

...Гречишкина ше кхетадалехьа хьалхагIа ходелар самолета тIа ше цаI мара ца висалга. Ха кхаьчай чукхоссавала. Ца кхоссалойя тIехьа хургда: хIа ала мара ца дезаш эккхаргйолаш а лакхал ца тоъа мегаш а я.

Гречишкина ка теха хьаьстар IотIавийхка оасаш, штурвала колонка цIаьхха чIоагIа шийгахьара дIатеттар. Мичара бера ца ховча низо кабина чура аракхессар из. Юхедисар секунд а ялалехьа хилар. Летчика ший беррига низ тIа а бахийта ка техар ше тIаккхийтта хьалаьцача парашюта чIугах..., чIуг цун бе яллийсар, хьаозаю тIИрг а йоацаш... Из йоккхача топа пхон гарго хоадаяь хургья.

Керта чу никх баьлча санна коргагIъяьнна уйлаш хьувзар. Сакхетам хьалхагIа фухха хуле а бе ца хетача баьлар, цул тIехьагIа — тIаккха чIоагIа вахарцара морзал хилар. Кулгаш цIаьхха ранеца тIакхайдар. ТIаккха сихъенна тIайолаелар бIарг тIа ца отташ кIай йола, Iалаьмате йоккха цхьа хIама...

БIарга цIацкъам тохача юкъагIа юха чубера сакхетам. Лоа дIа-са а хьекха, когаш тIа ураттар Гречишкин. Дерригa дегI лазар, лергашка унзара тата доаллар.

— Дийна ва. Командир дийна ва! — цIаьхха хезар цунна шийна йовзаш йола стрелока оаз, цу ханна бIаргабайр байдда ше волча тIабоагIа экипажа вож членаш а.

— Ай дийна хIана вола-хьогI?

Цигга летчика бIаргаяйр йоастаяланза йола ший парашюта ранец.

— Долче... — сакхетам бов баьлар. ШозлагIа сакхетам чу воагIаш полевой госпитале вар из.

— Командир 500 метр лакхера чу а вена дийна висар. — шийна дагадоагIар дувц Базелевске. — Из кIалхарваьккхар бер чу илла лоа дар.

Парке дагIа тхо, Хенаш тIара тIа шерш.

Аз дукха ха йоаккх цу кIайвеннача шин сага бIарахьежаш, хIаьта уж хьал а гIайтте, беша юкъе дIаболх.

А. ХОРОБРЫХ,
(АПН).

Советски Эскара тIом беш долча дакъа командир Г. Н. Буйновский моаршал хоатташ ва цига дакъа лаца хьаенача Курски партизаний отрядага.

ТАСС фотохроника.

Рейхстаг йоаккхача хиннар

МАЙ. 1945 шу. ТIеххьара яьлар фашистски Германе залпаш. Массанахьара хьахоз «Котало!» яха дешаш. Рейхстага юххе ба вай эпсараши салтийи. Тайп-тайпара йоазонаш да пенаш тIа тIаяздаь.

Низ болаш, хоза гIов-сибат долаш советски эпсар хьатIавоагIа пена юхе. Шийна уллув латтача салтечунгара гебагIа хьа а ийца пена тIа укх тайпара йоазув ду цо: 2 май. Iуйрийна 6 сахьат даьнна ха. Агасиев. «Карзерзаяьча Берлине дитад из йоазув вай мехкахочо артиллеристски эпсаро Агасиев Андрей Адамовича.

...Железнодорожни училище дийша йисте а яьккха Грозненски локомотивни депо машиниста гIонча волаш болх бе вера Андрей Агасиев. Цига болх беш дукха ха ялале машинист хилар цох. Цул тIехьагIа Советски Эскаре гIулакх де вахар. Дальни Востоке хьожавир Андрей. Из дар 1937-ча шера.

Гитлеровски Германе тIом болабаьча хана артиллерийски училище деша вагIаш вар А. Агасиев. Цу училища берригача дешархоштa цхьана Фергане дIавахар из. Циггара, зIамагIа вола лейтенант яха цIи а йолаш тIем тIа вахар.

...Хьалхара тIемаш. Парх аьнна йохаяь моастагIчун йиъ танк. Из бахьан долаш эпсара лу хьалхара тIема совгIат — ЦIеча Седкъа орден.

Юха а тIема операцеш. Кхоачашду чоалхане декхараш. Иштта хьабоагIар цун тIема никъ, иштта кхаьчар из Одере а. Хила дIадихьа бовлаш латтар. Эпсара Агасиева говза кулгал дора. ШоллагIа совгIат — Богдан Хмельницке орден елар цунна цу ханна. Дукха ха ялале Коммунистически парте мугIарашка вахар из.

25 шу даьннад нов. Агасиев герз бе а делла ший Даьхе лорае вахача хана денз. Цхьабакъда, цIаккха а дицлац цунна бирсача тIема шераш. ХIанз а дагадоагIа уж хала тIема наькъаш, шийна уллув Орловско-Курски дукъа тIа тIом беш хинна новкъостий, доттагIий, тIом беш Варшава хьаьккха, коталон байракх бе а елла Берлина улицашка гIолла иха деноош.

Эскарера цIавера 1947-ча шера. Юха а шийна дукха деза гIулакх каралаьцар—тепловоз лехка волавелар. Цу хана денз эзараш километраш никъ баьб цо. ХIаьта машиннаькъахой къахьегама гIулакхаш белгалдаьхача денoшка Агасиев Андрей Адамовича балха тIа толамаш дахарах Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота елар.

С. ВОРОНИН.

25 шу дIадахад 1941 шера 22 июне фашистски Германи тийшаболх а баь латара советски халкъо Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIемца жоп делча гIоне. Котдаларга бихьа никъ тIехбаьнна хала бар. Коммунистически партега хьалхле а йолаш, советски наха мегар мохк дIалаца баьхкараш юхатохара шоай низаш оарцагIдаха, моастагIчунцарча къовсама турпалала, къонахчала, денала тамашаш гучаяьхар. Гитлеровски Германе дувцилга йоаццаш йола капитуляци йир. Из дерригдунен исторически лоархIамера котало яр.

Сурта тIа: Москва, 1941 шу. ЦIеча майдан тIа хиннача парадера фронте бода бIу.

ТАСС фотохроника.

КПСС обкоме

КПСС обкома бюрос белгалдаьл, «Промышленни Iоуха хиши фега аракхувсараши цIенъяра гIирсаш дара юкъерча кхоачамбоацарех» бола 1965 шера 26 ноябрера КПСС обкома бюрои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи соцам «Грозхимнефтестрой» яхача трестои «Грознефтехимзаводы» яхача объединенеи геттара во кхоачашбеш хилар. 1965 шера майдане йоаца промышленни канализаци йиллара хьожаяьча ерригача средствaех 28 процент мара карадерзадаьдац. Укх шерарча пхе бетта а хьал хувцаденнадац. Йолаялийтача комплекса шера планах белгалдаьча 4,68 миллион сомах 976 эзар сом е 21 процент мара карадерзадаьдац. Пхе бетта план 57 процент кхоачашъяьй.

«Грозхимнефтестрой» яхача треста (нн. Лиховол, Мищенко), СМУ-7 а СМУ-9 а (нн. Лагунов, Алексеев), «Центроспецстрой» яхача треста Грозненски участка (нов. Мусостов), «Грознефтехимзаводы» яхача объединене (нн. Пальчиков, Константинов), нефтемаслозавода (нн. Квашнин, Курпилянский) кулгалхоша динза даргдоаца гIулакхаш даьдац гIишлошъяра-монтажни балхаш сихдара.

Объекташка къахьегам во вIаштIехьбаьккхаб. Болхлой культурно-бытовой гIулакхашца Iалашбара уйла яц. Хиланза баргбоацача болхлой низаца Iалашъяьяц еш йола гIишлош: планах 800 саг хила везача моттиге хIара дена болх беш 465 саг мара хилац, плотникаш, бетонщикаш, арматурщикаш, кхы професcеш йола болхлой кхоачамбоацаш геттара кIезига ба.

Дика аьттув хулийта хаоттама хьалаш доллашехь а лаьттанцара балхаш делга геттара лаьгIа лел. 1100 эзар кубометр хулча юкъерча объемах ерригa а 430 эзар кубометр мара кхоачашъяьяц.

ГРОЗНЕНСКИ НЕФТЕМАСЛОЗАВОДЕ ПРОМЫШЛЕННИ КАНАЛИЗАЦЕ ОБЪЕКТАШ ХЬАЛЪЯРА ХЬАКЪЕХЬА

Автотранспортаи лаьтта оахкача машинаштеи вIаший юкъера бувзам боацаш ба.

Болата а аьшкабетона а турбашца, арматурни болатаца, аьшкабетонни конструкцешца, кабельни продукцеца, оборудованеца материально-технически Iалашо яра дешаш къоастадаьдац.

ГIишло хьалъеча зе даьннад царна ший ханнахьа участкаш ца къестаярах а заказчико — «Грознефтехимзаводы» яхача объединене — проектно-технически документаци дIателга тIехьадахарах а. «Гипрогрознефта» институто (нов. Афанасьева), Харьковски «ВодоканалНИИ проекто» (нов. Миллена) йизза дIаеннаяц 1969 шера балхий объема йола чертежаш, царгара хьайоагIаш яц 1967 шера йола документаци.

Майдане йоацча промышленни канализацера балхаш во лелара керттерча бахьанех цаI да «Грознефтехимзаводы» яхача объединене, нефтемаслозавода, «Грозхимнефтестрой» яхача треста Грозненски участка, «Гипрогрознефта» институтa боахама кулгалхоштеи парторганизацештеи укх шера из лоархIамегIа йола объект эксплуатаце яхийтара бехктоккхама уйла чуенна ца хилар. ГIишло хьалъяра мела тIахьожам лоаттабу КПСС Грозненски горкомо, парте Заводской а Ленински а райкомаша.

КПСС обкома бюрос ший соцам тIа «Грознефтехимзаводы» яхача объединене начальника нов. Пальчикова, нефтемаслозавода директора нов. Квашнина, «Грозхимнефтестрой» яхача треста управляюще нов. Лиховола терко тIаерзаяьй КПСС обкома бюрои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи решени вIалла а кхоачамбоацаш во кхоачашъяра, хIаьта КПСС Грозненски горкома секретара нов. Синельникова терко — мела тIахьожам лоаттабара. ГIишлошъяра-монтажни балхаш кхоачашдареи майдане йоацча канализаце йолайолийтача комплекса хьалхара аргIа 1966 шера эксплуатаце яхийтареи хьакъехьара бехктокхам къаьстта нн. Пальчикова, Лиховола, Квашнина тIабиллаб.

«Грозхимнефтестрой» яхача треста (нн. Лиховол, Мищенко), СМУ-7 (нов. Лагунов), СМУ-9 (нов. Алексеев), «Центроспецстрой» яхача треста Грозненски участка (нов. Мусостов) кулгалхой декхарийла ба хиланза яргйоаца материально-технически ресурсаш, болхлойи ИТР-и кадраш промышленни канализаци йиллара тIаерзае, йолайолийтача комплекса хьалхара аргIа дувцилга йоаццаш 1966 шера эксплуатаце йохийтилга Iалащдергдола гIулакхаш де.

«Грознефтехимзаводы» яхача объединенена (нн. Пальчикова, Константинова), нефтемаслозавода (нн. Квашнина, Курпилянскена) тIадиллад хиланза яргйоаца оборудовани, проектни документаци дIалулга а гIишло яра бола тIахьожам чIоагIагIа лоаттабелга а. «Гипрогрознефта» институтa тIадиллад укх шера 1 июль тIакхачалехьа тоъаш йоаца 1966 шера балхий объема документаци дIалулга а 1 сентябрь тIакхачалехьа 1967 шера балхий документаци дIалулга а.

Парте обкома бюрос КПСС Грозненски горком, Заводскойи Ленинскии райкомаш, горисполком декхарийла яьй канализаци йиллара балхашта тIахьожам оттабе а гIишлошъеча организацешта хIара деннара практически новкъостал лоаттаде а.

РОССЕ КХАШТА— ХЬУВКЪАМА НИЗ!

ЛАЬТТАШТА МЕЛИОРАЦИ ЯРАИ ХИШ ДЕХКАРАИ ХЕТАЯЬ ЕРРИГРОССИЙСКИ СОВЕЩАНИ

КПСС XXIII-ча съездои КПСС майски Пленумои хьалхашка оттаяь, республика лаьтташтa мелиораци яреи хий дехкареи проблемаш шин дийнахьа йийцар 15 июне йистеьннача хин боахама организацейи мелиоративни службаи болхлой Ерригроссийски совещане.

* * *

Лохе оаха хоам бу цу совещане гIоттадаьча дешаех.

Дерригача вай халкъа гIулакх а хинна дIаэттад сага эггара маьхегIа долча рузкъан — лаьттанна йоакхо елга. Россе кхаша фу лу тахан, мишта хила деза уж дукха ха йоаццаш йоагIача кхоана — цу деша хетаяь яр «КПСС XXIII-ча съездеи КПСС ЦК майски Пленумеи решенеш кхоачашъяра даькъе РСФСР хин боахама организацей декхараш» яха РСФСР мелиорацеи хин боахамеи министра К. С. Корнева яь доклад.

Ший къамаьл Iаьржа лаьтташ доаца моттиг ювцача раздeлагара дIадоладир министра. Цу зонера юрта боахам дегIакхувлара къаьстта чIоагIа уйла тIайохийт партеи правительстваи.

Iаьржа лаьтташ доацача зонерча лаьттaшка йохийташ йола капиталовложенеш пхе шера ворхIазза дукхагIа хургья, ерригача РСФСР е гIолла уж лаьрхIача диазза дукхагIа а хулийташ. Дуккхача шерашка ахархошта дагадаьллар кхоачашхулаш латт. Массаза а эрсаша лаьтта леладеш хьайоагIа, ший Iалама хьалашца дукхача хана денз агрономически Iилма уйла тIаэза йола район юрта боахам интенсивно дегIаккхувлара наькъа тIа йоалаш латт.

Ялаташи кхыйола продукция дуккха а дукхагIа яккхара мел эша торонаш йолаш я Российски Федераце колхозаши совхозаши. Цу гIулакха де дезаш дуккха хIамаш да. Совещане белгал ма даккхара, керттердар — лаьттай беркат совдаккхар. Лаьттан хIара кхоалагIа йола гектар саготта мелиораци е эзаш я укхаза.

Укх пятилетке даь даха дезаш да Iалаьмате доккхий гIулакхаш. Хий дилла лаьрхIад ялх бIаь эзар гектар долча кердача лаьтташка, царех 220 эзар гектар дIалоацаргья дуго. ХIанзалца болх беш хиннача 280 эзар гектар йолча хий ухача сета реконструкци е лаьрхIад. Сов тIоадал дIа а яьккха мукъадаргда 2.250 эзар гектар дола оаха лаьтташ. Овлангара денз тоалергда 6300 гектар лаьтта. Цул совгIа, де дезаш дукха балхаш да даьгIенаштa хий тIадахийтара, эррозеца къовсам лоаттабара, торф кийчъяраи кхашка тассараи.

Бакъахьареи бехктокхамереи мисси я Ерригроссийски совещане дакъа лоацарашка кхаьчар — кердача гIишлоех хьалхагIа хьалъе езаш йола объекташ хьагучаяхар, хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара наькъаш белгалдахар.

Къамаьлаш даьча дуккхачар дийцар докъадаь лаьтташ мамогга сихагIа боахама гIулакхашта карадерзаданза дарг ца хилар — юкъ юкъе йолийта йиш яц укхаза. ТIаккха, Ленинградски, Рязански, кхыча областий опыто хьахьоккхача тайпара, дIадахар цхьан-шин шера юхаметтаотт.

Дика латтац республике дIакъайла дренаж — лаьтташ докъадара эггара прогрессивнегIа йола способ — юкъейоалаяра гIулакх. Нагахьа санна Белоруссе оахама карадерзадеча лаьттаех 42 процента тIа из юкъейолае лерхIе, Эстоне — 87 процента тIа, РСФСР-е лерхIац докъадаьча лаьттаех диълагIча дакъа тIа мара. Совещане дакъа лоацараша декхар оттадир цу хьоккхама укх гарггарча шерашка шоай лоалахошта тIехьакхе, аьнна.

* * *

Совещане дуккха масалаш кхийлар цонаши даьгIенаши— республика лоархIамегIара кхоачам—овлангара денз тоаяра гIулакх нийса леладеш ца хиларах.

Эггара хьалхарча аргIанна лертIаяха еза хина юхе гIолла далача лаьтташкара цонаши даьгIенаши, тоае еза мошача доакъарий аренаш. Цу гIулакха шерагIа пайда эца беза химена карагIдаьннарех.

Iаьржа доацача лаьттай зонерча лаьтташка хьувкъам дукхагIа балийтара бола боккха кхоачам торф хилар соцадаьд.

Пятилетка шерашка удобрененеи кIалхьарцараи лаьрхIа кийчъеча торфа боарам 205 миллион тоннага дIакхоачабе лерхI РСФСР-е.

* * *

Совещане дакъа лоацараша чIоагIа уйла тIаяхийтар Российски Федераце лаьтташтa хий дехкара гIулакх дегIалоалалара деша. Ер дIадоладенна пхи шу чакхдоаллаш хий дехкаш 2,1 миллион гектар лаьтташ хургла республике. Мехка дуга даккхара йоккха база а хинна дIаоттаргья къулбехьара районаш.

Лаьтташка хий дехкарах мел пайда боал дика хьахьекхар ше къамаьл деш мелиорацеи хин боахамеи Саратовски областной управлене начальника Б. Шашкова. Ершовски опорни пункте дуккхача шерашка юкъера лаьрхIача хий дехкача лаьтташкара даьхад: бIаьстан юхье дув кIа — 35 центнер, гурахьа дув кIа — 39 центнер совгIа, фуалъяьха хьажкIаш 63 центнер хIара гектара тIара.

РСФСР шерра дегIадоаладергдолаш да цонашкеи даьгIенашкеи хий дехкалга, юрташка нах бахача моттигашка механизации автоматизации елга.

ВIашагIйоллаш я боахама гIулакхашта хий лоаттадергдола служба.

* * *

Совещане иштта дийцад лаьттанна хулча эррозеца къовсам лоаттабара, механизаци яра дешаш, кхыдараш.

Массе тайпа мелиоративни балхаш керттера кхоачашдераш машинно-мелиоративни станцеш (ММС) хургья.

Мелиораторий кадраш кийчъяра дош къоастадеш да. Укх шерре а денз болх дIаболабергба Московскии Новочеркасскии гидромелиоративни институташкарча курсаша.

Ерригроссийски совещане дакъа лоацараштa хьалхашка къамаьл дир СССР мелиорацеи хин боахамеи министра Е. Е. Алексеевске.

Гулбеннарашка дош оалаш къамаьл дир РСФСР Министрий Совета председателa заместителa К. Г. Пысина.

Совещане массава раьза а волаш къоабалйир лаьтташтa мелиораци яра даькъе КПСС ЦК майски Пленумо яь решенеш, республика беррига къахьегамхой тIахьийхар Россе лаьтташ эргадахара Iалаьмате йоккха программа толаме кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсама юкъе хьинаре дакъа лацара.

Н. БЕЛОВ,
Д. СМИРНОВ.
(ТАСС корр.).

КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

ЧIоаггIа а тешшаме а ялати кхыйола юртбоахама культураши хьувкъийтара лаьтташта шерра мелиораци яр

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

кхилга чIоагIа лакхдеш дола гIулакхаш тIаэца, кхашка баьцаш дIаераи цонаш а даьгIенаш а тоаяраи эшача цу гица колхозаши совхозаши йизза Iалашъяр дага а лоаттадеш, хиланза даргдоацаш моттиг эттача ги леладу специализированни боахамаш вIашагIдохка а.

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои дийза даргдоацаш лаьрхIад хинбоахама **системайи сооруженейи проектировани овлангара тоаяр, низ бола проектни** организацеш хьаяр, уж СССР мелиорацеи хин боахамеи министерства системана юкъе а йохийташ.

Компартей ЦК-аш, союзни республикай Министрий Советаш, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерство декхарийла я хинбоахама проектни организацеш боккхийча специалистий кадраща чIоагIъе, хинбоахама проектни организацей производственно - техническии база шеръе, хинбоахама системаштеи сооруженештеи проектировани еча даьхеи а доазол дехьарча а Iилманеи техниканеи карагIдаьннарех пайда эцилга Iалашде.

Оттадаьд, хинбоахама гIирсаш хьалдеш, лаьтташта мелиораци еш, мелиораци еш долча лаьтташка совхозаши кхыйола объекташи хьалъеш, массе оагIорахьара йоагIача финансированех деча проектно-тохкама балхий шера планаш а хIаьта иштта СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерства системерча проектни организацеша деча балхий шера планаш а цу министерства увттаеши чIоагIъеши хилар. СССР Госплана тIадиллад СССР энергетикаи электрификацеи Министерства, СССР геологе Министерства, СССР Госстроя, СССР бувзама Министерства, СССР юртбоахама Министерства, кхыча министерствайи ведомствайи проектни организацеша деча балхий шера планашка хинбоахама организацешта проектно-тохкама балхаш де оттаделга.

СССР юрта боахама Министерстванеи СССР геологе Министерстванеи тIадиллад лаьтташка хий дехкараи уж докъадараи деш дола проектни балхаш кхоачащделга Iалащдергдолча боараме хий дехкаргдолча, докъадергдолча, тIадоаладергдолча районашка 1966—1970 шерашка топографически гидрогеологически съемкаш елга. СССР юрта боахама Министерстваи союзни республикай Министрий Советашеи дакъа а лоацаш, долхача доккхийча хиний бассейнашкеи къаьст-къаьстача зонашкеи хий дехкареи лаьтташ докъадареи гIулакх дегIаккхувлара схемаш оттае еза 1966—1968 шерашка СССР мелиорацеи хин боахамеи министерства.

Лаьтташта шерра мелиораци яра планаш толаме кхоачашъяра лоархIамегIа дола хьал да хинбоахама организацей низ **бола производственни база хьаяр.** Цунца дувзаденна КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерство а союзни республикай Министрий Советаш а декхарийла яьй мелиоративни балхий боарамаш тIа-тIа дукхагIа лакхлуш хиларга хьежжа йолаш йола мощносташ дикка совйоахилгеи хинбоахама гIирсаш хьалду керда организацеш вIашагIйохкилгеи Iалашде, механизаце средстващцеи транспортащеи уж Iалашъе, хиланза яргйоацача чуIе моттигаши, культурно-бытовой, хьалаши а долаш болча болхлошцеи специалистащцеи уж Iалашъе.

Укх шерашка хьалъе лерхI оттабьча боараме хин боахама балхаш кхоачашдара хиланза яргйоаца гIишлой материалий промышленностеи гIишлой индустреи специализированни предприятеш. ВIашагIйоахка аьшкабетонни конструкцеш еча предприятей мощносташ 1970 шера 4,6 миллион кубометр дукхагIа хургья. Хинбоахама гIирсашта дренажни топпара турбилгаш ю производство шеръеш я 1965 шера 110 эзар километр хинначара 1970 шера 443 эзар километрага кхоачаш. Дренажни топпара турбилгаш хьаю мощносташ совйоахача хана мамогта пайда эца беза болх беш йолчеи хьалъеш латтачеи кирпишкийи керамически промышленноста предприятей торонех.

СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерствана а союзни республикай Министрий Советашта а тIадиллад 1966—1970 шерашка хин боахама организацешка хин боахама гIирсаш хьалдареи хий дехкача а докъадеча а лаьтташка совхозаш яхкареи дIа-юха лела механизированни колоннаш вIашагIйохкилга. Цу колоннай болхлошта а йоагIа 1963 шера 6 июнерча СССР Министрий Совета соцамга хьежжа юрта боахаме гIирсаш хьалдара дIа-юха лелача механизированни колоннай болхлошта оттаяь къахьегамах мах телара порядок.

Хий дехкара, лаьтташ докъадара, юртбоахама гIулакхаш карадерзадара балхаш дикагIа вIаштIехьдахара СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерстве а союзни республикашка а вIашагIйохканза яргйоацаш лаьрхIар Поволжье, Дальни Востоке, Полесье, Ростовски областе, Краснодарскии Ставропольскии краяшка, Украина къулбехьеи лаьтташта мелиораци яраи совхозаш яхкараи йола дуккха керттера управленеш.

Подрядни хьисапе хинбоахама гIирсаш хьалдара балхаш деча юкъеоз СССР энергетикаи электрификацеи Министерство, транспортни гIирсаш хьалдара Министерство, СССР монтажнии специализированнии гIишлой балхаш дара Министерство, СССР юкъерча машиностроене Министерство, газови промышленноста Министерство, СССР бувзама Министерство, гIишлошъяра Министерство, союзни республикай юрта боахама министерствош.

СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерство декхарийла я ший карарча предприятейи организацейи низащца колхозащцеи совхозащцеи даьча договорех боахамий ахчан а банка кредитий а чотах хий декхара, лаьтташ докъадара, кхыча мелиоративни гIулакхашта лаьрхIа деш дола проектно-тохкамеи гIишлошъяреи балхаш а хIаьта иштта боахама чухьара хий ухеи лаьтта докъадуи сеть тоаяреи цIенъяреи балхаш а кхоачашделга вIаштIехьдаккха.

Лаьтташта мелиораци яра планаш кхоачашъеча дикка доккхача даькъе **мелиоративни балхашта комплексни механизаци ярах** а юртбоахама культураштa хий декхарах а, хьалхалатта технологии балха овсарле лакха йола керда машинаши юкъекхахьарах тийша да. Цу гIулакха гIирсий, наькъий, коммунальни машинаш хьаяра Министерствана, тракторнии юртбоахамеи машинаш хьаяра Министерствана, кхыча ведомствашта тIадиллад хий декхара керда толашагIа йола мелиоративнии юртбоахамеи машинаш хьадагалоацилгеи кийчъелгеи, из техника хьаяра кхы тIа а мощносташ вIашагIтохилга. Хинбоахама эшача машинашта проекташ увттаяра дукхача конструкторски бюрошта специализаци е лаьрхIад.

СССР Госплана ,материально-техническии Iалашон гIулакхашта йолча СССР Министрий Советерча Паччахьалкхен комитета тракторнии юртбоахамеи машинаш яра Министерствана; автомобильни промышленноста Министерствана, СССР химически мехкIаьттан машинаш яра министерстванеи монтажнии специальни гIишлойи балхаш дара Министерстванеи тIадиллад мелиоративни техника кийчъеш йолча предприятешта машинаш вIаштIехьъяхара ца хилча яргйоаца двигателаш, доакъош, оатхалаш хьакъоастаяри дIаяхьийтари Iалашделга. Мелиоративни системаш хьалъечеи тоаечеи эшаш йола машинаши оборудованиии хьаергйола мощносташ совъяхараи цу машинаштеи оборудованенеи эша запасной оатхалаш хьаяраи гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад.

СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерство а союзни республикай Министрий Советаш а декхарийла я 1966—1970 шерашка керда заводаши лаьтта охкача техникана ремонт яра мастерскеши хьалъяьйоахилгеи болх бе йолайолийтилгеи, хIаьта болх беш ярашта реконструкци елгеи Iалашде. «Союзсельхозтехника» объединенеи союзни республикай Министрий Советашеи вIаштIехьдоаккхалда хинбоахама организацешта бокъонца эшшача боараме тракторашеи кхыча техниканеи ремонт яра данза даргдоаца балхаш кхоачашдар Iалашделга. Тракторнии юртбоахамеи машинаш яра Министерства вIаштIехьдоаккхалда лаьтташка хий дехкара насосни станцеш, догIан хьисапе хий детта машинаш, кхыйола техника кийчъелгеи комплекташца дIахецилгеи.

БПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои 1966—1970 шерашка боарам оттабаьб хинбоахама гIирсаш хьалдарга, культуртехнически балхаш чакхдахарга, гIишлой материалий промышленностеи гIишлой индустреи предприятеш, чуIеча цIеной-коммунальни, культурно-бытовой гIишлош дегIайоалаярга, мелиораци яь лаьтташ карадерзадарца дувзаденна долча кхыча балхашка дIайохийтача **капитальни вложенешта 14,32 миллиард сом,** цу даькъе гIишлой-монтажнии балхашка йохийтарашта — 9,34 миллиард сом.

Капитальни вложеней экономически эффективность лакхъярий хий декхаши докъадеши дола лаьтташ карадерзадара ханаш лоацъяри духьа оттадаьд хинбоахама гIирсаш уж лаьтташ карадерзадеш чакхйоаккхача мероприятешца цхьана хьалдеш хилар. Целинний нах баханза йолчеи районашка хинбоахама системаш хьалъярца цхьана хьалъе еза производственни помещенеш, чуIе цIеной, культурно-бытовой гIулакхашта йола зданеш, наькъаш, кхыйола объекташ. Поселкай территореш тоае а гобаьккха гаьнаш йогIа а еза, электрификаци, телефонизаци, радиофикаци е еза.

1966—1970 шерашка мелиораце шерра программа чакхъяккхара лаьрхIача гIулакхашта хьахец эшаш йола **материально-техническии ресурсаш.** ДIайохьийтаргъя 30 эзар совгIа экскаватор, 28 эзар бульдозер, 18 эзар скрепер, Т-100 марках йола 10 эзар трактор, 12 эзар юхкаш хьахерцаергаши кIотаргаш теларгаши, 25 эзар беза дискови махка, тIой гулду 15эзар машин, сангараш йоаха 40 эзар совгIа машин, хий деттеи хий дехкеи 76 эзар машин, дIа-юха лела насосни станцеш 48 эзар, 230 эзар насос, 80 эзар грузовой автомобиль, 1 млн. тонн совгIа тайп-тайпара турбаши кхыйола материалаши.

ГIишлой материалаш хьожае лаьрхIад колхозий, совхозий ахчайи банка кредитийи чотах кхоачашдеш долча мелиоративни балхашта а операционни расходашта лаьрхIача паччахьалкхен бюджета ахчан чотах колхозашка лаьтташ докъадара а.

СССР Госплана, министерстваштеи ведомстваштеи, союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад лаьтташта мелиораци яра хиланза яргйоаца материально-техническии ресурсаш кхы тIа а лохилга. Белгтала аьлча, оттаде деза, лаьтта охка, тайп-тайпареи мелиоративнии машинаш, насосаш, запасной оатхалаш, аьшкабетонни, асбоцементни, чона, пластмассови, полимерноволокнисти турбаш, сатташ йола шлангаш, диткъа оагIош дола спиральни сварной турбаш дукхагIа хьаелгеи юрта боахама телгеи. 1967 шера денз хин боахама организацешта хIара шера тергда 2 эзар цIенош-вагонаш.

Соцам тIа белгалдоаккх, мелиоративни балхаш чакхдахара, хиланза яргйоаца машинаш, оборудовани, материалаш хьаелгеи дIахецилгеи лоархIамегIара паччахьалкхен декхараш кхоачашдар санна лархIа дезаш хилар.

СССР юртбоахама Министерствана, СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерствана, «Сельхозтехника» Ерригсоюзни объединенена тIадиллад юрташкара нах баха пункташи хьайбаш леладу фермаши хица Iалашъяра гIулакх тоадарах йола предложенеш СССР Министрий Советe дIачулулга.

Мелиораце яьча лаьттаех юрта боахаме пайда эцача тIахьожам чIоагIагIа лоаттабара СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерствана, СССР ЦСУ-на, союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад 1966—1967 шерашка хий дехкачеи докъадечеи лаьтташта цкъара яь инвентаризаци чакхйоаккхилга, йоаггIаш йолча документацеца деррига боахамаш хьалххагIе Iалаш а даь. Инвентаризаце данней ларда тIа отта а яь чакхйоахийла пайда эцаш доаца лаьтташ юртбоахама обороте юхаметтаоттадеш йола мероприятеш. 1967 шера 1-ча январага кхаччалца лоархIаш паспортизаци йойла хий дехкара, лаьтташ докъадара, хий тIадоаладара системаштеи гIирсаштеи, хIанзарча маьхашка хьежжа цу цхьан ханна цар мах а оттабеш, дIахо даим мелиоративни кадастр лелаелга Iалашдолла. СССР ЦСУ-на тIадиллад хIара шера 1-ча ноябрга кхаччалца лоархIаш колхозашка, совхозашка, паччахьалкхен кхыча боахамашка хий дехкачеи докъадечеи лаьтташта ерригача паччахьалкхене цхьатарра яьча учета, мелиоративни системай паспортний, боахамий документий ларда тIа учет лелаелга, юртбоахама культурай хьувкъама а цу лаьтташ тIара йоалача продукце боарама а учет лелаелга.

Соцам тIа белгалдаьхад лаьтташта мелиораци яра даькъе дукхагIа кадраш кийчъяраи Iилма-тохкама балхаш тоадараи чакхдаха деза гIулакхаш. 1970 шера гидромелиоративни институташкеи факультеташкеи дIачуийбу студенташ 6500 сагага кхоачаш дукхагIа хургба, хIаьта юкъерча специальни дешара заведенешка дIачуийбеш бола дешархой— 18.600 кхоачаш. СССР лакхерчеи юкъерча специальнии образоване Министерствана, СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерствана тIадиллад йоагI-йоагIача союзни республикай Министрий Советашца цхьана мелиоративни гIирсашта а хий дехкеи докъадаьи лаьтташ карадерзадара а инженераши агрономаши, агрономаш - луговодаш, культуртехникаш, почвоведаш - мелиоратораш, гидрогеологаш - мелиоратораш керда кийчбараи болх беш барий говзал лакхъяраи институташ а хIаьта иштта йолаш йолча вузашка факультеташи курсаши а вIацагIйохкилга.

СССР юрта боахама Министерство, СССР лакхерчеи юкъерча специальнии образоване Министерство, союзни республикай Министрий Советаш декхарийла я юрта боахама специалисташ кийчбеш йолча лакхерча дешара заведенешта, эгтара хьалхарча аргIанна Новочеркасски инженерно-мелиоративнии Джамбульски гидромелиоративно - гIишлойи институташта, Украински хинбоахама инженерий института, Киевски инженерно - гIишлой института, Ташкентски ирригацеи юртабоахама мелиорацеи института, дешара заведенешта, лабораторешта эшшача боараме 1966 — 1970 шерашка гIирсаш хьалде, студенташта общежитеши профессорско - преподовательски состава чуIе цIеноши, хIаьта иштта Московски гидромелиоративни института студенташта общежитеш а хьалъе.

Союзни республикай Министрий Советашта, СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерствана, профессионально - технически образоване гIулакхашта йолча СССР Министрий Совета Паччахьалкхен комитета тIадиллад укх дIахорча пхе шера керда хьаеллаш йолча профессионально-технически училищашта зданеш хьалъелга, эшшаш йолча техникаца уж кийчъелга, хинбоахама гIирсаш хьалдара юкъара гIишлошъяра, механизаторски, кхыча профессей 270 эзар квалифицированни болхло кийчъелга Iалашде.

1966 шера 1-ча июле денз СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерства, СССР юрта боахама Министерства, «Союзсельхозтехника» Ерригсоюзни объединене, цар карарча органий хинбоахама системаши гIирсаши хьалдеча а царна эксплуатаци еча а болх беш болча, экскаваторий, догIан хьисапе хий деттача агрегатий, землесосий, дIа-юха лелачеи стационарнии насосни станцей машинисташта, грейдеристашта, трактористашта, скреперисташта, бульдозеристашта дIалаьрхIай гуйранIан хана совхозий трактористий-машинистий къахьегамах телаш бола мах телара порядоки условеши, хIаьта иштта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС 1966 ш. 22 апрелерча Соцамо оттабаь, специальностех болх баьча стажага хьежжа алапел совнагIа телаш дола ахча а. йолчце емвым мив мвыг мвыгумгв

Къахьегамеи алапеи дешашта йолча СССР Министрий Совета Паччахьалкхен комитетаца, СССР юрта боахама Министерствaца, «Союзсельхозтехника» Ерригсоюзни объединенеца, ВЦСПС-аца цхьана отта а яь СССР Министрий Совете дIачуяла еза СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерства гIирсаш дечеи эксплуатационнии хинбоахама организацей болхлой къахьегамах телаш бола мах балха хьоккхамаш тоадарца цар материальни безам дукхагIа хилийтар духьа хувцара хьакъехьара а хий дехкачеи докъадьчеи лаьтташка юртбоахама культураш хьувкъаярах совхозий болхлошта поощрени яра хьакъехьара а предложенеш.

Мелиорацеи хинбоахамеи керттера проблемаш къоастаеча Iилма низаш тIагулдар, Iилма-тохкама балхашта юкъера будзам чIоагIбар, даьча Iилман тохкамех хьахиннараш сихагIа производствана юкъехьар, лабораторно - производственни база чIоагIъяр духьа дикагIа лаьрхIад цхьайола Iилма - тохкама институташ юкъарчал доацаш СССР мелиорацеи хинбоахамеи Министерства кара хургйолаш цунга дIаялар.

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои хьакхайкадаьд партийни, советски организацеша, юртбоахамеи хинбоахамеи органаша, колхозашеи совхозашеи, КПСС XXIII-ча съезда решенеша дегаш ураоттадаь болча юрта боахама берригача къахьегамхоша лаьтта леладара культура айяр, лаьтташ овлангара денз тоадар, ялатийи юртбоахама кхыча культурайи лакхеи тешшамеи хьувкъам кхебар духьа лоаттабу дерригача халкъа юкъара къовсам шерра боаржабергхиларах чIоагIагIа дог тийша шоаш хилар.

СОВЕТСКО-ФИНЛЯНДСКИ КОММЮНИКЕ

Финляндски Республика президента Урхо Кекконенеи Финлянде правительстваи вийха официальни визитаца ваха 1966 шера 13-ча июне денз 18 июне кхаччалца Финлянде хилар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, хIаьта иштта, цунна улувбаьнна баха нах а, йоах Советско-Финляндски коммюнике тIа.

Визит йолча хана шинна а мехка юкъера гIулакхаш дIахо дегIаккхуврарца дувзаденна долча дешаех а хIаьта иштта дунен халкъашта юкъерча гIулакхий актуальнегIа долча дешаех а даьца беседаш еш моттиг хилар СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинаи Финляндски Республика Президента Урхо Кекконенаи юкъе. ДоттагIал долчеи гуччахьа дувцачеи хьалашка хилар беседаш.

Коммюнике тIа белгалдоаккх, укх тIеххьарча шерашка Советски Союзаи Финлянденеи юкъе цхьана гIулакхаш леладелга толаме дегIаикха хилар а шинна а мехка юкъера гIулакхаш дика хилар а. ОагIонаша бакъдир, машаре дахара принципаш советско-финляндски дикача лоалахой гIулакхашка практике чакхйоахаш хилар. Шинна а оагIоно хьакхайкадир, уж дикача лоалахой гIулакхаш 1958 шера даьча доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIаши новкъостал дара хьакъехьарча Договора тIа хьахьекхача принципашка хьежжа шинна а оагIорахьара лорадари дегIаккхувлари шоаш лоархIаме лоархIаш хилар.

Шинна а оагIоно хьахайтар Вьетнамера событеш кхерамерча оагIорахьа дегIаухаш хиларахи цу доьно дунен халкъашта юкъерча дерригача гIулакхашта вочa оагIорахьара влияни еш хиларахи шоаш чIоаггIа саготдеш хилар. ОагIонаша лерхI, ший кхоаненах дола дош шe къоастаде бокъо йолаш Вьетнама халкъ хилари 1954 шерара Женевски соглашенеш кхоачашъяра ларда тIа вьетнамски проблема къоастаяра никъ корабовгIаргхилари, белгалдоаккх коммюнике тIа.

Европера гулакхаш дийцар оагIонаша, Европера кхохкам кIаьдбелга а машари кхерамзлеи Iалашъелга а лоархIаме а хеташ. Цунца дувзаденна белгалдаьккхар тайп-тайпара общественни строяш йолча европейски паччахьалкхенашта юкъе шерра контакташ леллаяр лоархIаме гIулакх хилар.

Цунца дувзаденна оагIонаш дIаюха дагаяьлар европейски кхерамзлен дешаех йолча конференце хьакъехьа, хIанзарча хьалашка дика кийчъяь цу тайпара конференци чакхъяккхар пайдана а лоархIаш.

Германски дош машара наькъаца коастадара, йоах коммюнике тIа, цунца хьашт долаш йолча еррига оагIонаша мамогга дукхагIа низаш тIадахайтанза даргдоацаш лоархI шинна а мехка правительствaша.

Шинна а оагIоно белгалдаьккхар, герз дIададаккхар дунен халкъашта юкъерча дерригача гIулакхашта чIоаггIа лоархIаме хилар, бакъдир, бухсоццача кхоачаш лерхIар дунен халкъашта юкъера цIенхаштта тIахьожам а болаш массане а цIендаь герз дIададаккхара тIадерзадаь дола гIулакхаш шоаш дIахо а дизза хьаллоацаргхилар.

Советски Союзаи Финлянденеи лоархIаме хет ООН Генеральни Ассамблея ХХ-ча сессе къоабалъяьча принципашка хьежжа ядерни герз ца доаржадара хьакъехьа сихагIа дунен халкъашта юкъера соглашени яр.

ОагIонаша иштта бакъахьа лаьрхIар атмосфере, космически арене, хи кIал деш дола ядерни тохкамаш дехкара хьакъехьа 1962 шера даь Московски договор дIахо дегIа а доаладеш, ядерни герза лаьттанна кIал деш дола тохкамаш дехкара хьакъехьара договор дара новкъостал дергдола гIулакхаш чакхдоахилга.

ОагIонаша цIаьхка а белгалдаьккхар дунен тайп-тайпарча районашка ядерни йоаца зонаш хьаяро ядерни герз дIахо доаржадара эффективно доазув оттаде а цу тайппара дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбе а тарлуш хилар.

ОагIонаша пайдана лоархI дунен тIа мел йолча паччахьалкхенаша дакъа лоацаргдолаш йола герз дIададаккхара дерригдунен конференци гулъелга.

Советско-финляндски гIулакхаш дIахо чIоагIдареи дегIаккхувлареи дешаех хетараш дувцаш дIа-юха дагабьалар.

Цунца дувзаденна раьза хинна белгалдаьккхар 1961 шерагара 1965 шерага кхаччалца йола кхоалагIа пхе шера соглашени кхоачашъеча юкъа Советски Союзаи Финлянденеи юкъера торговли дикка шерьенна хилар.

ОагIонаша лакха мах бир Мурмански областеи Финляндеи доазон тIара торговли, хьалхагIа из Ленинградски областаи Финлянденеи юкъе боккхача толамца чакхъяьккхача тайпара, вIаштIехьъяккхара тIадерзадаьча гIулакхий.

СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина доттагIалца Финлянде йихьа визит, йоах дIахо коммюнике тIа, Советски Союзаи Финляндски Республиканеи юкъера дикача лоалахой гIулакхаш дIахо дегIаккхувлараи чIоагIдараи юкъе лоархIаме дакъа лацар да.

СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина СССР Лакхехьарча Совета Президиумеи Советски правительстваи цIерах бакъдир Финляндски Республика президент Урхо Кекконен официальни визитаца Советски Союзе хьехаш дайта хабар. Советски правительства цIерах цо официальни визитаца Советски Союзе хьийхар Финлянде премьер-министр керте вола правительственни делегаци. Из хьехар баркал а оалаш дIатIаийцар. Визиташ хургйола ха тIехьагIа къоастаергья.

«КОСМОС-121»—СИГАЛА

ТАСС-а ХОАМ

1966 шера 17 июне Советски Союзе сигалъяхийтай «Космос-121» яха аргIанара Лаьттан искусственни спутник. Спутника тIа оттаьй 1962 шера 16 марта ТАСС-о дIакхайкаьча программага хьежжа космически аре дIахо тахка лаьрхIа йола Iилман аппаратура. Спутник арбита тIа яьккхай укх тайпара параметраш а йолаш:

Юххьанца Лаьттанна гобоаккха ха 89,9 минут;

Лаьттан тIехен тIара эгтара гаьна яьннача хана (апогеера) 354 километр;

Лаьттан тIехен тIара эгтара гаргагIа йолча хана (перигеера) 210 километр;

Орбита оагIора лаcтар 72,9 градус.

Iилман аппаратурал совнагIа спутника тIа я: 19,995 мегагерца частотах болх беш йола радиопередатчик, орбита элементаш геттара нийса йистара эша радиосистема, прибораши Iилман аппаратурои беча балхах йола даннеш Лаьттан тIа Iочутелара эша радиотелеметрически система.

Спутника тIа оттаяь аппаратура лерттIа болх беш я. Координационно-вычислительни центро обработка ю Iочуухача информацеша.

КПСС ЦК МАЙСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ—ВАХАРЕ!

ЛОАРХIАМЕ ГIУЛАКХ

КПСС майски Пленуме лаьрхIа дийцад укх пхе шера вай мехкарча тайп-тайпарча зонашка хиш дехкара гулакх вIаштIехьдоахалга. Цу хьакъе доккхий болхаш чакхдоахаргда КъилбаседаКавказе. Вай республике а боккха теркам тIабахийтаб КПСС ЦК майски Пленума решенеш йизза кхоачашъяра. Белгалдаккха деза тха Наурски районе хиш дехкалга чIоагIа эшаш а геттара пайдане а хилар. Iалаьмате дика хьувкъ юртбоахама культураш хиш дехкача кхашка, дуккхача шерий опыто къаьгта хьахьекхад из иштта хилар. Цхьабакъда, дукха лаьташ да районе хиш ца дехкаш, из чакхдаккха йиш хургйолаш планировани а яь кхашта хий дIатIадигара эша каналаш ца дахар бахьан долаш.

Лаьттан планировани е а каналаш даха а техника ца тоъаш хиларах тIехьадусар из лоархIаме гIулакх. ХIаьта хIанз санна цунна лерттIа йокхо а яцар хьалха, хиш декха лаьтташ районе кIезига да ала йиш еце, 15610 гектар лаьтта да районе хиш дехкаш.

ХIанзчул тIехьагIа из майда шерра-шера дукхагIа шеръе вIаштIехьдаргда тха, хIана аьлча, тха хий дехкара система управлене кхоачамхиллал я хIанз сангараши каналаши доаха гувнаш дIа а доахаш лаьтта шаьрдеш а каналаши сангараши цIенъеш а йола техника.

Белгалдаккха деза укх тIеххьарча хана, хиш дехкалга вIаштIехьдаккхара эша, эгтара кердагIа йола техника тхона ена хилар. Цунах гуш да партеи вай правительстваи, дIахо йодача хана хиш дехкарца, юртбоахама производство тоаяра йоаггIаш йола йоакхо еш хилар.

Тха района Iалама хьалашка диллача, юртбоахама культураш дикагIа хьувкъаяра йола фактор хинна а ца Iеш, уж яхара йола лоархIамера ганз я хиш дехкалга. Къаьгта аьлча хиш дехкаро хIанз а тIехьа кердадаьккхад тха района юртий вахар, хоздаьд цар сибат, йиш хилийтай культурай лакха хьувкъамаш кхеде, къаьстта дика пайда лу боахамашта комсаш лелаяро.

ХIаьта хIанз, цIаккха ца хиннача беса доккхий декхараш латт тха района хиш декхара система управленена хьалхашка. Боахамашта эшаш дола хий ханнахьа хилийтарах, каналаши сангараши цIенъе новкъостал дарах, хиш декха йиш хургйолаш кердача кхашка планировани ярах чакхдоалаш дац управлене декхар. Из иштта декхарийла я ший ханнахьеи дикеи хиш декхара болх тоабара эша гIо лоаттаде.

Цудухьа укх шера дукха балхаш чакхдаха лаьрхIад управлене коллективо, тоаяь йоахаргъя еррига сангараш, хиш декхара дикагIа аьттув хургболаш, иштта керда сангараш йоахаргъя цхьайолча моттигашка.

Укх ах шера сангараш цIен а яь 332 эзар кубометр лаьтта хьалтесса дезаш яр управлени, из план ханал хьалха цхьоалагIча майга кхачалехьа кхоачашйир. 12 мара тоае ца езача тоайир 14 гидросооружени. ХIаьта еррига цIенъяь сангараш 210 километр я.

Цу гIулакхо торо хилийтай укх шера хиш дехкалга соахкарчул дикка тоаде. Масала, цхьан «Наурско-Шелковской» яхача керттерча сангарах кхашта тIадахийтад бIаьсти яьлча денз 120 миллион кубометр хий. Планах кхашка дилла лерхIаш хинначул дуккха дукхагIа да из. Из бахьан долаш укх шера алхха хьалхарча квартале диллад хий 8003 гектара тIа соахка диззача шера диллачул а дикка дукхагIа.

Ала дезаш да укх шера хиш дехкалга дика дIаоттадара механизатораштеи поливальщикаштеи юкъе йоаржаьча социалистически яхьах а боккха пайда баьнна хилар. Из яхь иштта лаьржаяр бригадашта а боахамашта а юкъе, хIаьта хий дIаухийташ каналаши харшаши малагIча хьале да хьожараштa юкъе яхь йоаржаяраи шоашта тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашдара уж бехктокхаме хилийтараи йоаггIаш йола йоакхо еш хила а хиннай хIанз а цу гIулакха йоакхо еш а я района профсоюзни организацеш. ХIаьта хиш дехкалга дикагIа вIаштIехьдаккхара йоаржаяьча яхье хьалха латт механизатораш коммунисташ Матаханов Тасу, Кубиев Махьмад, эксковаторщик Н. Грищенко, бульдозерист Ф. Крымов, иштта кхыбараш. Царех хIаране 140—150 процент кхоачашъю сменни нормаш, цул совгIа дика а хул цар бу болх. Дика кхоачашду шоай декхараш хий дIахецаш а сангарашка хьожаш а болча А. Дотуева, М. Ашханова, С. Хакиева, И. Воробьева, Н. Попова, кхычар. Дикача хьалашка я цар лелаю хин участкаш, дийнахь а буc а даим хий хулийт цар боахамашта.

ХIанзчул тIехьагIа а де йиш яр дергда хиш дехкара система управлене коллективои боахамий механизатораши поливальщикашеи майски Пленума решенеш кхоачашъеш хиш дукхагIа дехкалга вIаштIехьдаккхара.

В. САБАНОВ,

Наурски района хиш дехкара система управлене воккхагIвола агроном.

ДУКХАГIА ХИЛИЙТА ХИШ ДЕХКА ЛАЬТТАШ

ТХА районера къахьегамхой чIоагIа раьза хинна ба КПСС ЦК майски Пленума решенешта. Шоай опытах гучадаьннад царна лаьтташта хий дехкаро лакхеи тешамеи хьувкъам луш хилар. ДIадахача шера хиш дехкача лаьтташ тIара 28—31 центнер ялат даьккхар тха совхозо хIара гектара тIара лаьрхIача. Дика хиннай цу лаьтташка шекара свекла а. Планах 190 центнер мара яккха ца езача метте, хIара гектара тIара яьккхай 250 центнер мерзача овлай.

Кхы кIезигагIа лоархIам болаш дац дIаювчеи эрий тIаювлачеи баьций цонаш хиш дехкача лаьтташка лелаелга а. Из бакъахьа хилар хьахьокх тха совхоза кхоалагIча отделене. Цига хий дехкача лаьтта люцерна дIа а йийна, дизза йол хьекхар. ХIара гектара тIара 60 центнер аьла яьккхар. ХIаьта пул хьалхагIа цIаккха а яьккхаяц цига 25 центнерал тIех.

Дерригa а тха совхозе мелиораци а яь кийчдаь лаьтта 600 гектар да. Цхьабакъда, тха хий дехкараша хий диллар 800 гектар я. Хий тохара эшача тхоай доалахьа мел йолча средстваех пайда иийцар оаха. Шаьра доацача лаьтташка догIан хьисапе хий деттача установкаца деттар оаха хий. 400 гектар долча лаьтта хIанзале а вегетационни хий дилла даьннад тхо. Из болх бе къаьстта цу гIулакха хьожаяь звенош я. Шин шера царга леладе дIаденнад севооборота кхаш.

Цу доллача хIамаша новкъостал дир совхоза цкъара хьекхача бIарччача шера яьал йол кийчъе. ХIаьта дерригаш а дIалаьрхIача цхьан шереи ах шереи тоъал гIожа доакъараш кийчдергда. Из вIаштIехдаьлар Iан хана а 250 гектара тIарча люцерна тIа хий диллар бахьан долаш ХIара тIера йол массаза хьокх харшашка гIолла а установкаца а хий лулл цу лаьтташка.

КПСС ЦК майски Пленума решенеш кхоачаш а еш, йолаш йолча хий дехкача системашта реконструкци е а керда яраш хьалъе а йолаелар совхоз. Цхьабакъда, уж балхаш юкъадисар кхерам болаш да, хIана аьлча хий дехка керда сеть хьалъяра 240 метр йIаьха тайп-тайпара диаметраш йола аьшкабетонни турбаш эш. Шалински аьшкабетонни конструкцей завода ахча дIаденнад, цхьабакъда, турбаш хIанз а маца хургья ховш дац.

Хиш декха лаьтташ леладелга лоархIаме гIулакх хилар кхета а деш, кхашкарча къахьегамхоша шоай деррига низаш тIадохийт уж лаьтташ дукхагIа хилийтара.

Хий декха керда гIирсаш хьалдаро тха совхозага йиш хулийтаргъя укх гаргарча шин шера уж 1400 гектарага дIакхоачаде.

А. ВИЗИРХАНОВ,

Шаьла района «Шалинский» совхоза керттера агроном.

Безаме хьаьший

Урус-Мартана района совхозий кхашка, шурий-товарни фермашка, иштта кхычахьа а болх беча дуккхача къахьегамхошта гIулакх де кхув районни культура Шени юрташкарча клубайи болхлой.

Къахьегамхошта хьалхашка лекцеш ешаш, тайп-тайпарча темаех докладаш еш, керда журналаши газеташи дешаш хул агитбригадай членаш. Белгалдаккха деза да къахьегамхошта хьалхашка оттаду концерт доладалале хьалхагIа дикагIа йолча звеной, бригадай, фермай балхах лаьца цига къамаьлаш деш хилар. Цудухьа массанена дова шоай новкъостий дика гIулакхаш.

Къаьстта ювца езаш я районни культура Шен агитбригада.

Цунна юкъейоагIа юртара интеллигенци, совхозий болхлой, дешархой, верригa ткъо саг. Цар массане а хьинаре дакъа лоац концерташка, шоай идейно-творчески боарам лакхбу. Цудухьа царех хIаравар сценически культура йоввагш ва.

Шин группа екъа а енна массайолча совхозий кхашка гIулакх деш хиннай агитбригада. Иштта ия хилар Мичурина цIерахча совхоза «Алхазурово», «Комсомольское», «Новый хутор» яхача отделенешка, «Гехинский», «Красноармейский» совхозий отделенешка, бригадашка, «Горец» совхоза № 1 йолча отделене, кхычахьа. Къахьегамхоша чIоагIа раьза а болаш тIаэцар уж массанахьа.

ДIа-хьа уха автоклуб я районе болх беш. КхайтIа ше йоаш шийца цхьаьцца агитбригада йоацаш хилац из. Къаьстта дика болх беш хилар автоклуб СССР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш де къахьегамхой кийчлуш хиннача деношка. Масала, «Эггара хьалха тосс кхадж», «ДикагIчарна тIехьа», яхача темаех беседаш еш, тайп-тайпара лекцеш ешаш хилар автоклуба членаш.

Иштта дика гIулакх деш я района библиотека а. Массанахьа кийчъяьй книжкай выставкаш, хьалтеха да тайп-тайпара плакаташ. Масала, районни библиотеке дIачуваьннача бIарг тIаотташ да «Вай декхараш», «КПСС XXIII-ча съезда решенеш вахаре» яха хоза кийчдаь плакаташ. Даим керда журналаш, газеташ хул библиотека дешара зала истолаш тIа ухкаш.

Дуккха дувца йиш я тха района юртбоахама къахьегамхошта деча гIулакхах лаьца. Из дерригa де вIаштIехьдоал района культпросветучреждений болхлошта шоай декхараш дика довзандаь.

А. ДИДАЕВ,

Урус-Мартана культура отдела заводующи.

ТОРГОВЛЕ БОЛХЛОЙ ЕРРИГСОЮЗНИ СОВЕЩАНИ

16-ча июне Кремлевски театре дIахо болх беш хилар торговле болхлой Ерригсоюзни совещани. Цо йийцар «КПСС XXIII-ча съезда решенеши торговле болхлой декхараши» аьнна СССР торговле министра А. И. Струева яь доклад.

Совещане балхаца дакъа лоацаш хилар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. Н. Шелепин, СССР Министрий Совета Председатела заместителаш В. Э. Дымшици В. Н. Новикови.

Пренешка къамаьлаш дир торговлей общественни кхачани организатораша, советски наха гIулакх дарца юкъарчал доаццаш бувзабенна болча къахьегамхоша.

Совещане дакъа лоацараша мехка торговлей общественни кхачани берригача болхлошка деш дола кхайкарал тIайийцар.

(ТАСС).

19 июне медицински болхлой Ди дездир Нохч-ГIалгIайчен лораша, больницай берригача болхлоша.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) № 4 йолча горбольница лораш — Т. И. Фадеева, М. А. Томилина, А. П. Чубукин.

Н. Татарова сурт.

Вай планета тIара хаоттам

ДОГIАШ, ДУIАШ, ШЕЛАЛ

Къилбаседехьарча полушаре догIашца, дуIашца,... шелалца дера ахна. Советски Союза европейски территоре малхбоален оагIангахьара Арктика фо чухьийдар.

Шелала талгIеш къулбехьенгахьа а яхар. Хьалхара ах июнь догIаш делхаш хилар Краснодарски края Iаьржача форда йист. ХIара денна хIана делхаца аьнна догIа делхар, чIоагIача михо цIеной тховнаш дIанкухьар. Сов чIоагIа делхача догIан хиша цхьаццанахьара тIо-наькъаши машиннаькъаши къайладаьхадар, бувзам хоадабаьбар.

Азовски форда йистаца Приморско-Азовск яхача города тIагIолла хьекхача михо электропередачай массехи бIоагIа божабир, шоай овлаш а тIехьа хьаьхар гаьнаш.

Цун маIан да къилбаседехьара Iы цига хьалхачар. ХьадоагIа фо, лоамаша духьале а еш, урагIдаханза далац, тIаккха сигала тIоадал гул а луш, лела морхаш хьахулийт, догIаш делхийт, дуIаш хьеду, михаш гIеттаду.

Африкера йIовхал дIанкхестай Средни Азе гIолла. Ашхабаде плюс 44, Ташкенте — 40. Иштта лакха температура хиннаяц бIаь шера гаргга.

ЙIайха я Малхбузен СабарегIа къулбехьене: плюс 23—28. ХIаьта цхьаццайолча моттигашка кхы а лакхагIа я. ВIаштIехьа-тIехьа дуIаш гIетт Новокузнецка районе. ДогIаша цIенош дохадаьд, машиннаькъаш къайладаьхад.

Мух баьннаб США Канзас яхача штате: боабаь а човнаш яь а итташ нах ба. Даь зенаш миллионаш долларий лоархIам болаш да. ЧIоагIа мух хьекхаш а догIаш делхаш а хилар белгалдаьнхад Гонконге: Iодихьад итташ цIенош, Iалаьмате дукхача наха зенаш даьд.

Укх гарггарча деношка йIайха — 20—25 градус — хургья Прибалтике, Белоруссе, Украина малхбузехьа, Молдаве. Украинна вокх даькъа тIа, Къилбаседа Кавказе, Нижни Волге шийла михаш а хьекхаш, юкъ-юкъе ди а къувкъаш, догIаш а делхаш хургда. Центральни районе тIа-тIа лакхлургья температура — плюс 15—20.

ЧIоагIа дуIаш а гIетташ, догIаш делхаргда Кавказа Iаьржача форда йистаца гIолла. КIеззига шийлагIа хургья Средни Азе. 21—26 градус хургья Малхбузен СибарегIен къулбехьа. Мух болаш, шийла, догIаш делхаш хургья Малхбузен СибарегIен фордацарча йистаца. ЙIайха латтаргья Магадански областа малхбоалене, Хабаровски Приморски краяшка.

Александр СНИТКОВСКИЙ, СССР Гидрометеоцентра керттера синоптик.

(АПН).

РУМЫНО-КИТАЙСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

БУХАРЕСТ, 18 июнь. (ТАСС). Аджерпресса агентства беча хоамах, селхан официальни переговораш дIайолаелар румынски китайски партийно-правительственни делегацешта юкъе.

Румынски делегаце состава юкъе ба РКП ЦК Генеральни секретарь Н. Чаушеску, РКП ЦК Исполнительни комитета, ЦК массазарча Президиума членаш СРР Министрий Совета Председатель И. Г. Маурери Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель Э. Боднараши, кхыбола официальни нах.

Китайски делегаце состава юкъе ба КПК ЦК председатела заместитель, КНР Паччахьалкхен совета премьер Чжоу Эньлайи кхыбола официальни нахи.

ЗАНЗИБАР ГIИРСАШ ХЬАЛДЕШ Я

ЗАНЗИБАР, 18 июнь. (ТАСС). Танзане хьалхара вице-президенти Занзибара президенти волча Абейд Карумес селхан эггара хьалхара кхера Iобиллар юртбоахама городок хьалъеча. Городок хьалъеча новкъостал ду ГДР.

Укх шера немецки доттатIий новкъосталца город Занзибара йистаца хьалъяьй чуIеча цIеной комплекс, хIаьта иштта Нгамбо яхача африкански районе хьалъе йолаьй чуIеча цIеной керда квартал. Дика кийчъяьча квартирашка баха дIачуух ахархойи болхлойи.

ВАШИНГТОНО ЛЕРХIАРАШИ ДОГДОАХИЙТАРАШИ

ВАШИНГТОН, 18 июнь. (ТАСС). Iэе лаьттан тIа боккха тIом болабе лерхI ВIашагIкхийттача Штаташа, аьлар Флориде ше волаш сенатора демократа Ральф Ярборо. Цо хьахайтар вьетнамски тIемо США йоккхача трагедена юкъеозар кхераш ше хилар.

Массайолча белгалонаша тешал ду, укх аьхкий Къулбехьен Вьетнамера тIом дикка шербе бокъонца лаьрхIа Пентагон хилара. «Нью-Йорк таймс» яхача газета обозревателa Джеймс Рестона тахан язду, хIаначул тIехьагIа боагIача хIара бетта 15 эзар керда американски салте Къулбехьен Вьетнаме ухийтаргва, яхаш. Рестона яхачох, «дIайха цIий махкаш дола тIема ахка хургдолаш да Вьетнаме».

Цу цхьан ханна дIахо а вьетнамски проблема машара наькъаща къоастаярах лаьца переговораш е кийча я ше яхаш дувцаш хабараш а да Вашингтона. Из «кийча хилар» бокъонца харц хилар гучадаьккхар дукха ха йоаццаш цхьаькка воккхача американски обозревателa Уолтер Липпмана. Цо яздора, президент Джонсон, сакхетам болча дуккхача американцашта хетачох, «бокъонца дег тIара переговораш дIайолае гIертавац» яхаш. Цун бахьан малагIа да аьлча, йоах Липпмана, из да, переговорий наькъаца машар оттабаро тешшаме хьахьокхарг ……р «цу тIем тIа президент кот ца ваьнна хилар» яхилга.

Доазол декъара

ДЕРРИГДУНЕН МАШАРА СОВЕТА ТIАХЬЕХАМАШ

ЖЕНЕВА, 18 июнь. (ТАСС). Португальски колоней, Къулбехьен Родезе, Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоален, Кубай, Индонезе, хьакъехьа къаьстта резолюцеш тIайийцай укхаза чакхъяьннача Дерригдунен Машара Совета сессе.

США правительства Кубайна духьала леладу агрессивни гIулакхаш, белгтала аьлча дукха ха йоаццаш Карибски форда тIа хинна провокацеш, геттара харцахьа а лоархIаш, ВСМ белгалдоаккх уж машара гIулакхаи дерригача адамаштеи кхераме хилар. ВСМ Кубай революционни правительстваней халкъаи цIаькха а тешам белар ший царца солидарность хургхиларах.

ВСМ Женевски сессе дакъа лаьцараша хьахайтар укх тIеххьарча хана Индонезе хиннача событешца дувзаденна шоаш чIоагIа саготдеш тешанза баьннеи хилар, сеца харцахьа лаьрхIар машара, демократена тIехьарча индонезийски къовсамхошта, болхлой класса, ахархой, кхалнаькха, кагирхой болама бокккхийча кулгалхошта духьалара террор. ВСМ хьаьда дIадех еррига репрессеш сов чехка соцаелгеи лийца боахка машара тIаьхьара индонезийски къовсамхой, коммунисташ, патриоташ мукъа хецилгеи.

Европейски кхерамален хьакъехьа иштта меморандум а араьккхар Дерригдунен Машара Совета сессе. Цу документа тIа шоаш мадарра доаш Европера гIулакхаш, вIашкайоалаю европейски континенте машари кхерамалеи Iалашъяра наькъий хьакъехьарча дешах диъ дийнахьа яьча дискуссе итогаш.

ВСМ резолюце тIа белгалдоаккх, «европейски кхерамале дунен халкъашта юкъерча кхерамален дакъа хилар». ХIанз Европе белгалдаьнна хувцамаш хулаш датташ хилар хьа а хьокхаш (белгтала аьлча, НАТО-ра гIулакхаш, дукха ха йоаццаш Франце яь решенеш, европейски мехкашка США-на ю критика), Дерригдунен Машара Совето белгалдоаккх, хIанз Европерча «шийлача тIема» политикана духьала кхы политика яккха мегаргйолаши яккха езаши хилар. Коллективни кхерамале вIашагIйоларах, цхьатаррарча бокъонийи кхыча позитивни гIулакхийи ларда тIа еррига европейски паччахьалкхенаша цхьана гIулакхаш леладарах латт из. Меморандума тIа белгалдоаккх, ФРГ правительства лелаю территореш дIаехара политика «тIа-тIа дукхагIа Европе кхерамале ца хилара бахьан лоархIаш хилар». «Европейски паччахьалкхений хIанзара доазонаш чIоагIа лархIара» тIехьа, ядерни герза ФРГ тIакхачийтара духьала, германски шин паччахьалкхенна юкъера гIулакхаш лертIададахара тIехьа я ВСМ сесси.

ВСМ иштта хьаллоац европейски кхерамален проблемашта правительствай викалий боарамера конференци а хIаьта иштта европейски мехкий парламентий викалий конференци а гулъелга.

Дерригдунен Машара Совета сессе дакъа лоацараша иштта тIайийцар укхаза, къамий Дворецe ший болх дIахьош йолча, герз дIалаккхара йолча 18 паччахьалкхен Комитета членашка йохьийтача послане текст а. Послане тIа хьахойт Женевски переговорашка прогресс ца хиларах чIоагIа саготдеш хилар, белгалдоаккх, ядерни герз дIадоаржа ца дайтар, лаьтта кIал деш дола ядерни тохкамаш деккхар санна долча дешашта сихагIа соглашени янза ярг ца хилар.

АГРЕССЕНЕИ КОЛОНИАЛИЗМАНЕИ ДУХЬАЛА

ЖЕНЕВА, 18 июнь. (ТАСС). «Вьетнамски халкъа лалла хила американски агрессорашта духьала бокъонца котало яккхалца цо лоаттабеча къовсаме! Американски империалисташа Вьетнаме лоаттабу агрессивни тIом соцабанза баргбац. Вьетнамски халкъа кхычарех тийша ца хилари цун суверенитети Iалашде дезаш да. Дерригача дунен тIа машар хилийта беза!» — цу тайпарча тIахьехамашца дерригача халкъашка кхайкарал дир укхаза йистеяьннача Дерригдунен Машара Совета сессе. 80 хила мегаш болча мехкарча викалаша массава раьза а волаш, чIоагIа детташ тIоараш а долаш тIайийцар вьетнамски халкъо американски агрессена духьала лоаттабу нийсхон къовсам хьаллоацаш халкъаша леладу гIулакхаш шердара тIахьехам беш дола кхайкарал.

Цу документа тIа белгалдоаккх, США-с Вьетнаме лоаттабеча тIема къизал «цхьанна хIаманна гитлеровски фашистий къизалалла кIезигагIа ца хилар».

Дерригдунен Машара Совето, йоах дIахо, цIаькха а дIахойт вьетнамски халкъо ший кхычарех тийша ца хилари паргIатон бахьан долаш лоаттабу нийсхон къовсам хьаллоацаш хилар, ДРВ правительства 4 пункта тIеи Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Къаман фронта 5 пункта тIеи хьахьекха вьетнамски халкъо законах дIалехараш цхьаккха хабар а доацаш хьаллоацаш хилар.

ВСМ дунен халкъаш тIахьийхар вьетнамски халкъа тIа-тIа дукхагIа моральни материальни гIо-новкъостал дара.

Дукха да лорах тийша. Цох тийша я сага унахцIено. Из дика кхетаду Наурски района Ленина совхоза участкови больница керттерча лора Хашиев Наиба.

Цудухьа дийнахь а бус а даим фийла ва Наиб. Миччахьа ше ваха вале а больнице хоам бу цо ше волчара, хийла бийсан нийслу шозза-кхозза из гIоттаваь цIаьхха хала хиннача унахочоа оарцагIвала везаш. ЦIаккха а бIукъьажа Iац из.

Ши шу хьалха болх бе вера из цу юрта. Из дукха ха еце а юрта бахача наха чIоагIа везавеннав къона лор. Из дика го йиш я жалобайи предложенейи книжка тIа хьежача. Цу тIа бийрза баьннача наха яздаь бIаьш баркалаш да. Геттара чIоагIа баркал яьхад цар къаьстта керттерча лора, хIаьта иштта белгалбаьб цу тIа кхыбола больницера болхлой. Дика барт тайна коллектив вIашагIйолла карагIдаьннад нов. Хашиевна. Дикалга диллача хала да царна юкъера саг хьакъоаставе. Больнице лерттIа унахошта гIулакх лоаттадарал совгIа кхы дукха а декхараш тIалатт медицински болхлошта. Нагахьа санна цIаьхха цамогаш сага цIий эшаш хуле цу гIулакха кийча волаш 250 резервни донор ва совхозе. Уж хьабеха безац унхава, шоашта унахочоа сихха чудотта цIий эш, аьнна хезача шоаш баьхке хьаотт уж.

Шоай болх баьлча совхоза производственни моттигашкеи юрта бахача наха юкъеи профилактически мероприятеш, беседаш еш хул больнице операционни медсестра Дмитриева Людмила, акушерка Сигада Александра, медсестра Данилова Люба.

Болх беча моттигашка 22 санитарни пост вIашагIъеллай больница коллективо. Цига цу гIулакха пайдане хургбола нах начальникалла хержаб. Балха цIаьхха лозаваьча сага ду духьашхара гIо дара де дезараш дIахьийхад.

Цул совгIа каст-каста школе, чхьагIара заводе, клубе кинофильм дIадоладалехьа наха инфекционни а кхы долча а лазарех лаьца лекцеш еш.

С. МАЙСИГОВ.

САГА ДУХЬА

СПОРТ

ФУТБОЛ

«ТЕРЕКА» ХЬАЛХАРА ГIА

СССР футболах йола Кубок яккхара хьалхара гIа баьккхаб «Терека» футболисташа. ДIадахача кIирандийнахьа грозненцаша СССР Кубок яккхара йолча хьалхарча матче лайзар Ватумерча «Динамаца». Счет 1 : 0 а йолаш фусамдай котбаьлар.

...Дукха разведка е ца езаш шоайла дика йовзаш я шаккхе а команда. Цудухьа юххьанца совле яккха гIерт грозненски а батумски а футболисташ. Цхьабакъда, хьалхарча минуташка шоай гIулакхаш лерттIа вIаштIехьдаха тарлац нападающей. Цар ю чоалхане йоаца атакаш дукха хала доацаш йохаю защитникаша.

ХIаьта а 25 минуте ше лораеча наIарий сетка чура бургац хьаараяккха езаш хургвар «Терека» вратарь В. Козлов, нагахьа санна... штанга новкъостал даь децаре.

Минут яханзар грозненски капитанагара Х. Даниловгара даьннача гIалатах пайда а ийца счет хьаелла хьаьшаша. Дукха ха ялалехьа «Динамо» вратараца «хоза гIулакх лаьцар» В. Косова а.

Хьалхара тайм чакхъялалехьа бургац чутоха йиш йолча цу тайпарча дуккхача моттигех пайда эцанзар хьаьшаша а фусамдаьша а.

Къахетам боацаш я кубкови матч. МоллагIа а цхьа команда котъяланза яргьяц. Из бахьан долаш дарий а хац, бакъда, шоллагIча тайме сихагIа, технически говзагIа ловз «Терек» а «Динамо» а. БархIлагIча минуте Жердева дIайолаь комбинаци чакхъяккха йиш йолаш вар Косов. ЦIаьхха а аьттув баьлар хьаьший вратара, бургац штангах кхийтар. Массехк минут ялалехьа «Терека» наIараш а кIалхаръяьхар штангас.

ХIанз шерагIа, комбинационнегIа ловз грозненцаш. ХIа аьнна шийга бургац хьакхоаччаше а саго лорз ца веш мукъалаттача Х. Даниловга из дIалу Жердевга, хIаьта вай капитана бургац дIачутохар мара кхы де хIама а дацар. Из цо даккха гIалат доацаш кхоачаш а дир.

Эша ца ловш «Динамо» футболисташа шоашта могар дешше а, иштта чакхъяьлар из матч. СССР Кубкага бодача бIаьхача новкъа хьалхара гIа баьккхаб «Терека».

23 июне уж шаккхе а команда шоллагIча группе СССР хьалхара моттиг яккхара йолча матче вIашагIкхетаргья.

М. МУСИЕВ.

* * *

Республикански Совета «Труд» ДСО чемпионате дакъа лоацараш укх шера шин группа бекъа а бенна ловз. Хьалхарча группе 10 команда я, шоллагIча бархI я. Цу командашта юкъе хиннача яхьа хьалхара круг йистеяьннай.

ЦхьоалагIча группе хьалха ба Новогрозненски мехидаьтта чакхдоахача завода футболисташ (27 очко), шоллагIча группе — асбестово-бетонни завода команда (21 очко).

Эдсон Аронтос Насимента цIи цхьабараshта мара йовзац. Бакъда, Пеле футбол езаш мелбараshта вовзаш ва. ХIаьта из шаккхе а цIи йолашвар цхьа саг ма вий. Ше ваьча мехка — хIаравар футболах дог лазаш волча Бразиле Пелех массане а корта бетта хIама хиннай. Сан-Паулурча цхьан парке цунна кхыметтел бронзах даь «дийна волла-шехь а памятник» оттаде а лаьрхIад... ХIаьта Пелена оттаде доагIаш а хила мег из. ХIама довзараша лерхI из 26 шу даьнна негр санна вола нападающи дунен тIа кхы хиннавоацилга. Массехк шу даьннад из даим «футбола паччахь» волаш хьавоагIа. Йоккхача футбола къонача, геттара дика ловзалуча ловзархой цхьа ноахал юкъенна Iийнаеце а. Боккъалдар аьлча — ва а вац цунна нийссавар. Цхьан дешаца аьлча, Пеле — керттагара денз когашка кхаччалца вола футболист ва.

Пеле советски футболисташта духхьашха вайзар Гетебарге 1958 шера дунен футбольни чемпионате. Цу хана хила а хилар цунах дерригача дунен тIа цIи хезар.

Июль бетта Великобритане стадионашка чакхйоаккхаргйолаш я дунен футбольни чемпионат. Футболах ловзилга эггара хьалха дIадоладаьча мехка Жюль Римэ Кубок яккха ловзарга хьежаш сатем байна ба дерригача дунен тIара миллионаш бола футболах дог лазараш. Цар дог доах чемпионата дикагIча ловзараshта юкъе шоай дукха веза Пеле эздий зIамига саг, боккъала башха, шийца нийсве кхы воаца бургаца мастер шоашта юха а бIаргагорга.

Сурта тIа: «вIаший къувсараш» доттагIала тIехьа вIашагIкхетар. Москве новкъостий матч хинначул тIехьагIа СССР сборни команда вратара Лев Яшин Бразиле команда нападающена Пелена дагалоацама совгIат дIалуш ва.

В. Будана сурт. ТАСС фотохроника.

ФРАНЦУЗИЙ-ЭРСИЙ ДОТТАГIАЛА «Дошо книжка»

Исторе дуккхача лостамашка вIашагIа а етталуш хьаьлхкай французийи эрсийи халкъий кхелаш. Из дагадохийт кховзткъеи итт шу совгIа ха хьалха Париже балтийски морякашка хьа а денна, Петербурге денача Лотаринге «Дошо книжка» а.

Цу ханарча французий а эрсий а газеташа дийцад «Дошо книжкаца» ювзаенна йолча белггаларча событеех лаьца.

Дахача бIаьшера дезткъеи иттлагIча шерашка Францена духьал юха а тIом хьоабелга дагакхоабаш хиннав къавенна Бисмарк. Итале, Бельге, Испане, Австре гIо дергхилара тешамах кхийна вIаьнна хиннав из цу ханалехьа. Цхьабакъда, Россе — Европерча алхха цхьан мехко — новкъостала кулг кховдадаьд французашка. Иштта юкъагIийсай Франце хьакъехьа «аьшка канцлера» дагалаьца агресси.

Кердача цIий Iоамадарах французаш кIалхарбаьхача Россена раьза хинна баркал алар духьа 1891 шера аьхкий Кронштате кхаьчай адмирала Жерве командагIа йола эскадра. «Аз французий къама цIерагIа дIанкхайкаду, — аьннад адмирала, ше эрсий лаьттан тIа ваьлча. —Россеца кIоарга безам болаш из хилар, шун сийлахь-боккхача мехкаца йицлургйоаца доттагIала уйла йолаш из хилар».

Французски морякаша Россе хьаштдолчча торопех пайда ийбаьб цу доттагIала сийлахьа цIи хозъяра духьа. Петербурге хьоашалгIа хьийхача цхьаннахьа цар шоай автографаш йитай. Уж цу шеррехьа а къаьстта дола книжка а даь араьхай. Цу тIа укх тайпара мугIараш а хиннад: «ВIашагIкхийтта России Франции — вура!» «ХIанз, Россера дIадолхаш, тхона хов тхоай шин даьхе йолга», ДоттагIел а тIех,вежарий санна—даим!». «Даькъала хилда шинна халкъа доттагIал!» Цхьан моряка яздаьд: «Iадика хийла шун, юха вIашагIа а кхетаргдолаш!».

Кастта юха вIашагIа кхета а кхийтар, хIаьта кхеташ Франце 1893 шера гурахьа цига дIахеза чакхбаьлар эрсий морякаш царцига юха визитагIа болхаш хилара хоам.

Ленинграде, М. Е. Салтыкова-Щедрина цIерахча публични библиотеке диса долаш да цу деношкара французски газеташ. Цар тIа дуккха а корреспонденцеш я Тулона хетаяь. Цига Франце ерригача департаменташкара, городий-юртий общинашкара депутацеш гул а енна, эрсий кемаш кхачарга хьежаш хиннай. Дерригача наькъашка гIоллa Тулонагахьа ихай ахархой гIулалкхаши экипажаши. Цу юккъе гIолла причалашка тIаухаш хиннад тIанк аьнна нахах диза кемаш. Цу деношка эрсий нах бIаргаго, цар кулгаш лувца безам болаш мелбараш чухошаш хиннабац городе, хIаьта эзараш болча французий маIача нахеи кхалнахеи ара юккъе улицашка, бешамашка, Тулона гонахьарча моттигашка бийсаш а яьхай.

Сона хьалхашка — цу деношка французски художникаша дийхка сурташ. Цар тIа из эрсий эскадра чуийца тулонски рейд. Дийнахь а бус а ца соцаш зIамига кемаш, катераш, яхташ, шлюпкаш хьийзал андреевски байрах хьалтехача кемашта гонахьа.

«Париж эрсий морякашта накъаяхар, — яздаьд «Нива» яхача журнало, ший доккхалга диллача цу ханналца мелхинначул тIехдоалаш селла чIоагIа дар. Дегаш мел чIоагIа айденна дар дешащца дIаала хала да, из хара — бIаргаго деза: дицлургдоацаш кIоарга дега чу дуж цига хиннар. Ши миллион хинна ца Iеча парижанашеи провинциалашеи хьалъюз машиннаькъа станцегара денз морякаш совцаргболча цIеношка кхаччалца мелйола бульвараши улицаши. Укхаза, уж гIоргболча новкъа, массехк километр йIоахала кхотабенна дукхача наха дIалийцар улицаш а, кораш а, балконаш, тховнаш а; хIара хена тIа массехк саг вагIар; кхыметтел фонараш тIа а охкабеннабар... Дегаш гIоздаьнна чIоагIа моарашалаш хетт берригача наькъа бIоаххала».

Париже бахаш массехк ди даькхар эрсий морякаша. ХIаьта цу дерригача деношка хадданза Россера бахийтараш болчахьа тIаухаш а бар французски столице баха нах. Эйфелевой гIала йолча болха морякаш накъа боахаш бар итташ эзараш парижанаш; цига уж тIайийцар цу ханналца шийл тIехбар боаца хьалбаь урагIбахийта из гIирс хьабаьчо. Массехк улица хьалъюзаш хиннача сий дара эскорто накъабоахар столица болхлой кварталашка болха эрсий хьаьший. Французий - эрсий манифестаци эггара гIоръяьннагIа хилар Гранд-Опера хинна сайре йолаш, цига Парижо сийлахьа хестабир эрсий морякаш.

Берригa а мохк чулаьца хиннаб французий эрсий доттагIала цIейво. Дижоне. Клермон - Ферране. Ницце, Бельфоре, Бордо, Кале. Гавре, дуккхача кхыча городашка лаьрххIа вIашагIйийхкача комитеташа чакхъяьхай торжественни сайренаш, спектаклаш, факельни шествеш. Массе а моттигашка чакхъяьхай Россех, цIи хезагIа болча французски культура деятелий цунцарча бувзамех йола рефераташ а еш хинна литературни, Iилмай, кхалнаькха, спортивни кхыча обществай собранеш. «Эко де Пари» яхача газето чакхъяьккхай эрсий музыкальни фестиваль, цун программана юкъе яхай Бородино, Чайковске, Римский - Корсакова, Рубинштейна, Аренске произведенеш.

Лоторинге «Дошо книжка» а цу деношка дена хиннад Париже. ЦIи хеза болча французски художникаша шоаш дийхкача сурташца кийчдаьд из. ДикагIа болча мастераша телатах боккъала а башха беттагаргаш яьй цунна. «Лоторингцаш — йоахар «Дошо книжка» тIа, — ираз долаш ба сийлахьдоккха европейски ши къам вIашагIхотташ а машари нийсхои хилийтара тешам луш э дола цIей дезде. Патриотически доккхал дарен гIозбалареи цхьа уйла йолаш хиларо вIашагIтехача цар дегаш гIоз а даьнна, моаршал хетташ тIаэц эрсий эскадра Средиземни форда тIа кхачар. «Дошо книжка» тIа кулгаш яздаьча ерригача эзари ворхI бIаь кхойттеи округо, пхи бIаьи ткъаьи общества, лотарингски прессо дикача дагара, денала сийлерча Россега дIахойт шоашта из цIенча дагара, тешшаме, вежарашха дукха езаш хилар. Даькъала хийла Росси! Даькъала хийла Франци!».

Лотарингций делегацена керте хиннача академика А. Мезьера «Дошо книжка» дIаденнад российски эскадра командующега контрадмиралага Ф. Авеланага. «Тха даькъа, — аьннад французски Iилмахочо, — Парижа санна, шу хьоашалгIа тIаэцара ираз кхаьчадац. Цхьабакъда, оаха раьза а хинна тIайийю Париже бахараша хIара денна хьагойта шоана раьза хилара цIенача дега тIара, дог тохадолийташ, массава а гIадваха еш йола уйлаш».

Хьаьшашка ше «Дошо книжка» дIалуш, академика укх тайпара дола мугIараш яздаьд цу тIа: «Долле, Лотаринге дошо книжка, Нева бердий йистошкахьа, Москвагахьа, Уралагахьа, Каспийски фордагахьа, гаьнарча Азегахьа... Цига дIахьо доттагIал долча халкъа вежарий моаршал».

Эрсий кемаех цхьанне тIа а уллаш, Россе кхоачадаьд лотарингций «Дошо книжка». Цо дега чу ювшаяьй дуккха а ха хьалха денз французскии эрсийи халкъаш вIашагIхувтташ хьайоагIа доттагIала уйлаш.

Анатолий ЛЮБАРСКИЙ.

(АПН).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

21 июнь, 1966 шу.

РАДИО: 8.25 — Советски композиторий инструментальни пьесаш. 8.45 — «Къона тIекье» (гIалгIай меттала). 16.00 — «Ашарашка ладувгIаш» яха музыкальни дувцар. 16.30 — «Индустриальни Нохч-ГIалгIайче». 17.15 — Нефтяникий залвкех концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.05 — «Къонача пожарникий соревновани» кинорепортаж. 18.15 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.30 — Киножурнал. 18.40 — Советски паччахьалкхен 50 шу дузача денна. Вишневский Всеволод. 19.20 — Телевизионни кердадараш. 19.35 — Вийса даькъала хийла шун, бераш! 19.50 — Бакински театра музыкальни комеде спектакль. «БIаь шайтеи цхьа йоIи».

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленниа, юртбоахамен, культуран, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05224. Заказ № 3189.